

Rapport 2020:10

Se till den som liten är

En utvärdering av det nationella kunskapscentrumet Barnafrid

► vårdanalys

Citera gärna ur Vårdanalys publikationer,
men ange alltid källa.

Rapporten finns även publicerad
på www.varदानalys.se

Beställning av Vårdanalys tryckta publikationer:
registrator@vardanalys.se
Box 6070, 102 31 Stockholm

© Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, 2020
Grafisk Design och produktion: Les Creatives Sthlm
Omslagsbild: Getty Images International
Tryck: ÄTTA.45 Tryckeri
ISBN 978-91-88935-21-2

Se till den som liten är

En utvärdering av det nationella
kunskapscentrumet Barnafrid

Beslut om den här rapporten har fattats av styrelsen för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. Projektledaren Caroline Vidigsson Schmölder har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har projektdirektören Joakim Ramsberg och analyschefen Cecilia Stenbjörn deltagit.

Stockholm den 11 juni 2020

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Anders Anell
Styrelseordförande

Anna Dunér
Vice styrelseordförande

Håkan Ceder
Styrelseledamot

Eva Fernvall
Styrelseledamot

Titti Mattsson
Styrelseledamot

Hans Winberg
Styrelseledamot

Jean-Luc af Geijerstam
Generaldirektör

Caroline Vidigsson Schmölder
Föredragande

Förord

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vårdanalys) har på uppdrag av regeringen utvärderat Linköpings universitets arbete med att samla och sprida kunskap om våld mot barn, vilket de gör genom det nationella kunskapscentrumet Barnafrid.

Vår utvärdering visar att det finns ett fortsatt behov av ett nationellt kunskapscentrum om våld mot barn. Vi ser också att Barnafrid arbetar inom ramen för uppdraget från regeringen och med de tänkta aktiviteterna. Men verksamheten och dess förutsättningar kan utvecklas i flera avseenden för att i större utsträckning möta behoven hos de yrkesverksamma som arbetar med barn. Vi hoppas att vår rapport kan bidra till den fortsatta utvecklingen av samhällets samlade insatser för att motverka våld och andra övergrepp mot barn.

Arbetet med utvärderingen har letts av projektledaren Caroline Vidigsson Schmölder. I projektgruppen på Vårdanalys har även projektdirektören Joakim Ramsberg och juristen Nadja Zandpour deltagit. Konsultföretaget Governo AB har genomfört datainsamling och tagit fram en underlagsrapport i gemensam planering med oss.

Vi vill rikta ett stort tack till alla som har deltagit i intervjuer och svarat på vår enkät, och på så sätt bidragit till att genomföra uppdraget.

Stockholm september 2020

Jean-Luc af Geijerstam
Generaldirektör

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har på uppdrag av regeringen utvärderat Linköpings universitets arbete med att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn, vilket de gör genom det nationella kunskapscentrumet Barnafrid.

Våra slutsatser är följande:

- ▶ Det behövs fortfarande ett nationellt kunskapscentrum som kan ta fram, sammanställa och sprida evidensbaserad kunskap om hur våld mot barn kan förebyggas, upptäckas och behandlas.
- ▶ Barnafrid arbetar inom ramen för uppdraget från regeringen och de som tar del av deras insatser bedömer att de har nytta av dem. Barnafrid kan samtidigt bli bättre på att uppdatera sig om sina målgruppers behov.
- ▶ Barnafrids nuvarande organisatoriska placering inom Linköpings universitet ger upphov till delade meningar.
- ▶ Andra aktörer har också ett kunskapsspridande uppdrag, vilket kan leda till otydlighet för de yrkesverksamma som arbetar med barn.

Vi ger följande rekommendationer:

- ▶ Regeringen behöver förtydliga Barnafrids uppdrag i relation till andra nationella aktörer.
- ▶ Barnafrid behöver stärka sitt arbete med att identifiera behoven hos alla sina målgrupper och utforma verksamheten efter behoven.
- ▶ Linköpings universitet behöver analysera effekterna av Barnafrids organisatoriska placering och tydligare motivera den.

Sammanfattning

Barn har rätt till frihet från alla former av våld (artikel 19 Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen). Samhällets olika aktörer har ett gemensamt ansvar för att skydda barn. Det förutsätter att yrkesverksamma inom till exempel rättsväsendet, skolan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården har relevant kunskap. Därför gav regeringen 2015 Linköpings universitet i uppdrag att samla och sprida kunskap för att förebygga och motverka våld och andra övergrepp mot barn (Socialdepartementet 2015). Linköpings universitet inrättade då det nationella kunskapscentrumet Barnafrid, vars verksamhet riktar sig till yrkesverksamma som i sitt arbete möter barn och unga som utsatts för våld och andra övergrepp, men även yrkesverksamma vid till exempel myndigheter (Barnafrid 2020a).

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vårdanalys) har regeringens uppdrag att utvärdera Linköpings universitets arbete med att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. Vår utvärdering belyser Barnafrids verksamhet utifrån de behov som låg till grund för kunskapscentrumets inrättande, bland annat behovet av en nationell samordnande funktion som kan arbeta utifrån ett brett barnrätts- och jämställdhetsperspektiv och bedriva verksamhetsnära och tvärprofessionell forskning (Socialdepartementet 2019). Vi har genomfört dokumentstudier, intervjuer och en enkätundersökning.

SLUTSATSER

Vår utvärdering visar att det fortfarande finns behov av ett nationellt kunskapscentrum som tar fram, sammanställer och sprider evidensbaserad kunskap om hur våld och andra övergrepp mot barn kan förebyggas,

upptäckas och behandlas. Vi ser också att Barnafrid arbetar inom ramen för uppdraget från regeringen med de tänkta aktiviteterna, och att de som tar del av Barnafrids insatser bedömer att de har nytta av insatserna. Vi kommer även fram till att Barnafrids verksamhet och dess förutsättningar kan utvecklas i flera avseenden, för att uppnå en högre grad av måluppfyllelse.

Barnafrids verksamhet är relevant för målgrupperna

En övervägande majoritet av våra svarande anser att det uppdrag som Linköpings universitet har fått av regeringen i grund och botten är rätt utformat. Det finns en efterfrågan på de flesta av Barnafrids tjänster, som nätverk, konferenser, utbildningar och kunskapsunderlag i olika format. I rapporten visar vi även på att det saknas samlad statistik över bland annat förekomsten av olika former av våld mot barn och att det fortfarande finns kunskapsluckor att fylla. Vi bedömer därför att det fortsatt finns behov av att en aktör på nationell nivå tar fram, sammanställer och sprider evidensbaserad kunskap om hur våld och andra övergrepp mot barn kan förebyggas, upptäckas och behandlas.

Barnafrid har utvecklingspotential

Barnafrids verksamhet ligger i linje med uppdraget från regeringen. Målet att samla och sprida kunskap är i fokus för verksamheten och återspeglas i de aktiviteter som Barnafrid utför. Vi bedömer ändå att verksamheten och dess förutsättningar kan utvecklas i olika avseenden.

Det uppdrag som regeringen har gett Linköpings universitet är brett, både för aktiviteter och målgrupper. Vår utvärdering visar att Barnafrid behöver bli synligare och nå ut till alla målgrupper på ett ändamålsenligt sätt. Många av de som vi har varit i kontakt med, genom intervjuer och vår enkätundersökning, menar att Barnafrids verksamhet behöver bli mer tvärvetenskaplig och tvärprofessionell samt att Barnafrid kan bli bättre på att uppdatera sig om sina målgruppers behov.

Delade meningar om Barnafrids organisation och förutsättningar

Linköpings universitets uppdrag är stort i förhållande till det årliga ramanslaget. Vi bedömer att det är svårt för Barnafrid att bedriva egna forskningsprojekt och samtidigt uppfylla sina andra uppgifter, som kunskapsspridning och nätverk för flera målgrupper, med det nuvarande anslaget på 5 miljoner kronor. Det är viktigt för en kunskapsbyggande

verksamhet som Barnafrid att ha stabila förutsättningar för att uppfylla sitt uppdrag från regeringen att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn på ett strukturerat sätt.

Många av de som vi har pratat med anser att det är legitimitetsskapande att det nationella kunskapscentrumet är placerat på ett universitet. Samtidigt har flera personer lyft fram att det finns risk för att fokus främst blir på att bedriva forskning och inte att vara en samordnande aktör.

Det finns delade meningar om Barnafrids nuvarande organisatoriska placering inom Linköpings universitet främst är en administrativ lösning eller om placeringen även har betydelse för verksamhetens inriktning och utveckling. Flera menar att Barnafrids placering på den medicinska fakulteten försvårar för Barnafrid att vara det breda kunskapscentrum som det var tänkt. Vid tiden för vår utvärdering har Barnafrid genomgått organisatoriska förändringar som det är för tidigt för oss att dra några slutsatser om.

Många aktörer med liknande uppdrag kan skapa otydlighet

I uppdraget som vi har fått från regeringen ingår att undersöka om Barnafrid bidrar till ett mervärde i förhållande till andra aktörer som arbetar med frågor om våld mot barn. Vi bedömer dels att ett nationellt kunskapscentrum om våld mot barn behövs, dels att Barnafrid har flera nätverk som är unika, bland annat för barnhusen som samlar olika myndigheter när barn ska förhöras vid misstanke om att de har utsatts för brott. Vi ser samtidigt att det finns flera olika aktörer på området samt att uppdrag och roller kan vara svåra att skilja åt. Vi tror särskilt att det kan vara svårt för de yrkesverksamma att veta vilken aktör som de ska vända sig till för kunskapsstöd. Flera av våra intervjupersoner har efterlyst bättre samordning och samverkan, bland annat genom tydligare styrning från regeringen.

REKOMMENDATIONER

► Regeringen behöver förtydliga Barnafrids uppdrag i relation till andra nationella aktörer

Vår utvärdering visar att det fortfarande finns behov av ett nationellt kunskapscentrum om våld mot barn som tar fram, sammanställer och sprider evidensbaserad kunskap om hur våld och andra övergrepp mot barn kan förebyggas, upptäckas och behandlas.

Vår utvärdering tar bara sikte på hur Linköpings universitet har genomfört sitt uppdrag och hur Barnafrids verksamhet relaterar till andra

aktörers insatser. Vi har inte analyserat hur samhällets totala resurser för arbete mot våld mot barn skulle kunna användas på effektivast möjliga sätt. Vår utvärdering visar däremot att det saknas, och efterfrågas, en enhetlig strategi om hur de olika nationella aktörerna ska komplettera varandra i det arbetet. En genomgång av Linköpings universitets uppdrag behövs också med tanke på att omgivningen för ett nationellt kunskapscentrum som Barnafrid har ändrats sedan uppdraget gavs 2015, till exempel har Jämställdhetsmyndigheten inrättats.

Sammantaget menar vi att det finns skäl för regeringen att se över hur samhällets resurser för att motverka våld mot barn bör organiseras. Det kan till exempel avse hur man kan använda existerande strukturer mest ändamålsenligt, hur olika aktörer bör relatera till varandra och vilka resurser som bör avsättas för att få en sammanhållen och långsiktig styrning och organisering.

En del i detta är att analysera hur ett nationellt kunskapscentrum vid ett universitet på bästa sätt kan möta behoven hos yrkesverksamma i olika sektorer. En fråga att undersöka vidare är därför om tonvikten för det nationella kunskapscentrumets uppdrag bör ligga på att producera ny kunskap genom forskning eller att vara en samordnande aktör. Vår utvärdering visar att det finns behov av mer forskningsbaserad kunskap inom området våld mot barn och att Barnafrids olika aktiviteter och nätverk är efterfrågade. Vi kommer samtidigt fram till att det finns flera aktörer som vänder sig direkt till de yrkesverksamma som arbetar med barn, med kunskapsstöd och utbildningar i olika former, och att Barnafrid inte är så känt bland bredare grupper.

Frågor att undersöka vidare är därför också vilken typ av samordnande roll det nationella kunskapscentrumet ska ha i förhållande till andra aktörer. Och vilken roll i kunskapsstyrningen som det nationella kunskapscentrumet ska ha, till exempel om centrumet ska sprida kunskap direkt till de yrkesverksamma som möter barn eller främst fokusera på de yrkesverksamma som arbetar på de olika sektorsmyndigheterna som i sin tur sprider kunskap vidare.

► *Barnafrid behöver stärka sitt arbete med att identifiera behoven hos alla sina målgrupper och utforma verksamheten efter behoven*

Vår utvärdering visar att Barnafrid vid Linköpings universitet hittills inte fullt ut har kunnat tillgodose behoven hos alla sina målgrupper.

Några områden som Barnafrid skulle kunna fokusera mer på, och bidra med kunskap om, är rättsväsendet, socialtjänsten, skola och elevhälsa. Vi konstaterar att Linköpings universitet och Barnafrid har ett brett uppdrag samt att det finns utmaningar med det. Samtidigt visar vår utvärdering att Barnafrid kan behöva utveckla sin förståelse för vilka behov av kunskap som finns hos deras olika målgrupper och hur målgruppernas förutsättningar att ta emot kunskapen ser ut samt förbättra sina verktyg för att inventera användarnas behov.

Vi rekommenderar därför Barnafrid att regelbundet och systematiskt genomföra återkommande brukarundersökningar i alla sina målgrupper. Vi ser positivt på att Barnafrid i sin verksamhetsplan för 2020 anger att de ska intensifiera sina ansträngningar för att inkludera barns perspektiv i sin verksamhet, och har inlett ett arbete för att förbättra sina möjligheter att möta de olika målgruppernas behov genom att dela in verksamheten i olika programområden. Vi rekommenderar Barnafrid att sedan utvärdera om detta nya arbetssätt har lett till en ökad bredd i verksamheten.

Vi rekommenderar också Barnafrid att återkommande genomföra systematiska analyser av hur deras verksamhet förhåller sig till andra nationella aktörer. I Barnafrids verksamhetsberättelser och verksamhetsplaner redogörs för genomförda och planerade samverkansprojekt. Barnafrid kan bli mer transparenta och tydliga om vilka avvägningar som lett fram till de utvalda samverkansprojekten.

► *Linköpings universitet behöver analysera effekterna av Barnafrids organisatoriska placering och tydligare motivera placeringen*

Vår utvärdering visar att Barnafrids målgrupper har funderingar och farhågor om att Barnafrids nuvarande placering på den medicinska fakulteten motverkar syftet att vara ett tvärvetenskapligt och tvärprofessionellt kunskapscentrum. Vi konstaterar att Barnafrid hittills inte fullt ut har täckt in alla de sektorer som de ska enligt regeringsuppdraget. Enligt vår mening finns det därför skäl att göra en konsekvensanalys av Barnafrids placering, utifrån ambitionen att Barnafrid ska vara ett brett kunskapscentrum som arbetar mot alla aktörer som möter barn, även till exempel rättsväsende och skola. En fråga att överväga i ett sådant sammanhang är om dagens placering vid en specifik ämnesfakultet är optimal. Det är samtidigt inte givet att den

organisatoriska placeringen i sig behöver avgöra bredd och inriktning för verksamheten. En ytterligare fråga att analysera är därför på vilket sätt tillräcklig bredd och tvärvetenskaplighet kan säkerställas med den nuvarande placeringen av Barnafrid.

Innehåll

1	Inledning.....	19
1.1	Uppdrag att utvärdera Barnafrid.....	19
1.2	Kort om det nationella kunskapscentrumet	20
1.3	Så har vi genomfört utvärderingen	21
1.4	Rapportens disposition	23
2	Barn har rättigheter och ska skyddas mot våld och andra övergrepp	27
2.1	Internationella bestämmelser och mål om barns rättigheter.....	27
2.2	Barns rättigheter i svensk lagstiftning.....	28
2.3	Många framgångar för barns rättigheter men arbete kvarstår	28
3	Analys och slutsatser.....	35
3.1	Barnafrid arbetar inom ramen för regeringsuppdraget men det finns utvecklingspotential.....	35
3.2	Behov av nationellt kunskapscentrum och Barnafrids verksamhet är i huvudsak relevant för målgrupperna	38
3.3	Delade meningar om barnafrids organisation och förutsättningar	41
3.4	Många aktörer med liknande uppdrag kan leda till otydlighet.....	44
4	Rekommendationer	51
4.1	Rekommendationer till regeringen	51
4.2	Rekommendationer till Linköpings universitet.....	53

5	Barnafrids arbete som nationellt kunskapscentrum	57
5.1	Barnafrids uppdrag	57
5.2	Barnafrids verksamhet.....	60
5.3	Verksamhetens resurser	65
6	Olika perspektiv på Barnafrids verksamhet	71
6.1	Intervjuundersökning med många olika aktörer har gett fördjupad kunskap	71
6.2	Enkätundersökningen har breddat bilden	78
7	Referenser	89

Inledning

Barn har ett antal olika rättigheter, bland annat rätt till frihet från alla former av våld (artikel 19 Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen). Samhällets olika aktörer har ett gemensamt ansvar för att skydda barn. Det förutsätter att yrkesverksamma inom till exempel rättsväsendet, skolan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården har relevant kunskap.

FN:s barnrättskommitté (2015) och flera utredningar har påtalat behovet av ett mer samordnat arbete i Sverige för att skydda barn från våld och andra övergrepp (Socialstyrelsen 2012; SOU 2014:49). Som ett svar på detta gav regeringen 2015 Linköpings universitet i uppdrag att samla och sprida kunskap för att förebygga och motverka våld och andra övergrepp mot barn (Socialdepartementet 2015). Linköpings universitet inrättade då det nationella kunskapscentrumet Barnafrid, vars verksamhet riktar sig till yrkesverksamma som i sitt arbete möter barn och unga som utsätts för våld och andra övergrepp, men även yrkesverksamma vid till exempel myndigheter (Barnafrid 2020a).

1.1 UPPDRAG ATT UTVÄRDERA BARNAFRID

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vårdanalys) har fått i uppdrag av regeringen att utvärdera Linköpings universitets arbete att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn (Socialdepartementet 2019). Vår utvärdering ska belysa Linköpings universitets arbete och Barnafrids verksamhet utifrån det behov av ett nationellt kunskapscentrum och verksamhetsnära och tvärprofessionell forskning som föranledde inrättandet av centrumet. Vår utvärdering ska också belysa verksamheten mot bakgrund

av behovet av en samordnande funktion som kan arbeta utifrån ett brett barnrätts- och jämställdhetsperspektiv. Vi ska även undersöka följande frågor:

- När Barnafrid ut till de yrkesverksamma som det var tänkt?
- Har Barnafrid kapacitet och trovärdighet att sprida kunskap både regionalt och nationellt?
- Bidrar Barnafrid till ett mervärde i förhållande till andra aktörer som arbetar med frågorna?

1.2 KORT OM DET NATIONELLA KUNSKAPSCENTRUMET

Det nationella kunskapscentrumet vid Linköpings universitet ska samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn på ett strukturerat sätt. Arbetet ska bidra till att uppnå ett förbättrat förebyggande arbete samt hitta metoder för tidig upptäckt av våld och andra övergrepp mot barn, liksom att utveckla effektiva insatser som bidrar till att skydda och stödja barn som har utsatts för våld och andra övergrepp (Socialdepartementet 2015).

I regeringsuppdraget till Linköpings universitet framhålls att det nationella kunskapscentrumet ska arbeta utifrån en bred tolkning av våld och andra övergrepp mot barn, och ta sin utgångspunkt i barnkonventionen. Det innebär att kunskap om barn som far illa eller riskerar att fara illa på grund av både fysiskt och psykiskt våld samt andra övergrepp och andra kränkningar som mobbning, vanvård och allvarlig omsorgsbrist ska omfattas i kunskapscentrumets verksamhet. Kunskap om barn som befinner sig i en utsatt situation, t.ex. barn med funktionsnedsättning, barn som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck, sexuella övergrepp eller sexuell exploatering och barn som bevittnat våld omfattas också. Det nationella kunskapscentrumet ska även tillvarata barns synpunkter och erfarenheter på lämpligt sätt.

Det nationella kunskapscentrumet ska ansvara för omvärldsbevakning samt sammanställa befintlig kunskap och identifiera behov av ny kunskap om barns utsatthet för våld och andra övergrepp. Den kunskapen ska sedan spridas till yrkesverksamma genom bland annat nätverk och utbildningar. Kunskapscentrumet ska också i sitt arbete samråda med berörda myndigheter och organisationer, bland annat genom att medverka i lämpliga redan befintliga nationella referensgrupper. Kunskapscentrumet ska främja tvärprofessionell kunskapsutveckling samt samverka över myndighetsgränser och mellan yrkesverksamma praktiker, forskare och

idéburna organisationer inom det civila samhället (Socialdepartementet 2015). Se kapitel 5 i den här rapporten för en mer utförlig beskrivning av Barnafrids verksamhet.

1.3 SÅ HAR VI GENOMFÖRT UTVÄRDERINGEN

Syftet med vår utvärdering är att lämna en sammantagen bedömning av om Barnafrids verksamhet möter de behov som finns, motsvarar regeringsuppdragets syfte och bidrar till att förbättra arbetet för att motverka våld och andra övergrepp mot barn. Följande frågor har varit vägledande för uppdragets genomförande:

- Vilka utmaningar och behov var det tänkt att Barnafrids verksamhet skulle arbeta med? Kvarstår de behoven?
- I vilken utsträckning har Barnafrid lyckats möta de behov som fanns vid inrättandet och de behov som fortsatt finns, och uppnå målen med regeringsuppdraget?
- Vilka förutsättningar behövs för att ett nationellt kunskapscentrum som Barnafrid ska lyckas med sin verksamhet och bidra till att färre barn utsätts för våld och andra övergrepp, och att barn som utsätts för våld får ett bättre omhändertagande?
- Hur kan behoven bättre mötas?

I arbetet med utvärderingen har vi genomfört dokumentstudier, ett fyrtiotal semistrukturerade intervjuer och en enkätundersökning. För att kunna redogöra för hur Linköpings universitet har arbetat utifrån sitt uppdrag har vi bland annat granskat alla Barnafrids verksamhetsredovisningar samt intervjuat medarbetare, tidigare och nuvarande centrumchefer vid Barnafrid, representanter från ledningen vid den medicinska fakulteten på Linköpings universitet och ledamöter i Barnafrids styrelse. För att undersöka om Barnafrid lyckats möta behoven hos de yrkesverksamma har vi intervjuat personer från ett tjugotal verksamheter inom Barnafrids olika målgrupper och genomfört en enkätundersökning. Enkätundersökningen genomfördes i december 2019 och skickades till ett riktat urval av yrkesverksamma (cirka 500 personer) inom de områden som Barnafrid arbetar inom. I kapitel 6 har vi en mer utförlig beskrivning av vår datainsamling och dess resultat. Och av källförteckningen framgår alla dokument som vi har gått igenom.

1.3.1 Vi har använt fyra utvärderingskriterier

Vi har använt fyra utvärderingskriterier som analytiskt ramverk för utvärderingen:

- **Måluppfyllelse:** Finns det aktiviteter som syftar till att nå alla mål i regeringsuppdraget? Saknas något? Bidrar aktiviteterna till att nå målen som de beskrivs i regeringsuppdraget?
- **Relevans:** Motsvarar Barnafrids insatser behoven? Är det någon av aktiviteterna som inte bidrar till målen för Barnafrids verksamhet?
- **Effektivitet i genomförandet:** Hur arbetar Barnafrid för att nå de mål som satts upp? Finns de förutsättningar som behövs för att nå målen och möta behoven? Används resurserna effektivt?
- **Sammanhang:** Hur ser sammanhanget för Barnafrid ut och hur passar centrumet in där? Hur kompletterar Barnafrids verksamhet de uppgifter och det ansvar som andra aktörer har?

De fyra utvärderingskriterierna är en anpassad variant av det ramverk för utvärderingar som utformats av OECD:s kommitté för bistånd – DAC (OECD 2019). Detta är en väl etablerad utvärderingsmodell som vi har bedömt är ändamålsenlig för uppdraget.

1.3.2 Några avgränsningar och utmaningar

Vår utgångspunkt är att göra en sammantagen bedömning av om Barnafrid och dess verksamhet möter de behov som finns och motsvarar uppdraget som regeringen gav till Linköpings universitet. Fokus för utvärderingen har varit på grunduppdraget; vi har inte gjort enskilda utvärderingar av de särskilda regeringsuppdrag som Linköpings universitet har fått.

Eftersom Barnafrids primära målgrupp är yrkesverksamma som möter barn i sitt arbete har vi fokuserat vår utvärdering på hur Barnafrids verksamhet fungerar för de yrkesverksamma, och hur Barnafrid själva arbetar med att inkludera barns perspektiv. Vi har inte intervjuat barn och kan inte utifrån vår undersökning dra slutsatser om vilken effekt Barnafrids verksamhet har för barn, t.ex. om Barnafrids insatser lett till att fler barn får ett bättre stöd från yrkesverksamma.

I uppdraget som vi har fått från regeringen har inte ingått att göra en självständig utvärdering av kvaliteten i den forskning som bedrivs vid Barnafrid. Vår bedömning av Barnafrids resultat och relevans har i stället utgått från en samlad värdering av vad som framkommit genom våra empiriska undersökningar och dokumentstudier.

Under sin knappt femåriga existens har Barnafrid successivt byggts upp och utvecklats, och även genomgått flera byten av centrumchef. En särskild utmaning i utvärderingen har därför varit att den bild som centrumets intressenter har av verksamheten kan vara färgad av utvecklingsskeden som inte nödvändigtvis är representativa för dagens Barnafrid. Detta är dock svårt att undvika i en utvärdering som berör en verksamhet i drift och inte är en avslutad insats. Vi har därför låtit de synpunkter som lämnats vid intervjuer och i enkätsvar stå för sig själva, och inte försökt värdera i vilket ”historiskt sammanhang” som enskilda personers bilder av Barnafrid bör tolkas. I vår samlade analys utgår vi från vår bild både av hur Barnafrid har utvecklats och av vad Barnafrid är i dag.

1.4 RAPPORTENS DISPOSITION

I kapitel 2 beskriver vi utvecklingen av barns rättigheter och ger exempel på rådande lagstiftning och olika arbeten som pågår inom barnrättsområdet.

I kapitel 3 presenterar vi vår samlade analys av de resultat som kommit fram i utvärderingen.

I kapitel 4 lämnar vi rekommendationer till regeringen och Linköpings universitet utifrån de slutsatser som vi kommit fram till i vår utvärdering.

Kapitel 5 och 6 är fördjupningar och kan läsas av den som är intresserad av att veta mer om Barnafrids verksamhet och vår datainsamling. I kapitel 5 beskriver vi Barnafrid och dess verksamhet. I kapitel 6 presenterar vi resultaten från våra empiriska undersökningar.

Barn har rättigheter och ska skyddas mot våld och andra övergrepp

Det finns flera bestämmelser, både i internationell och svensk rätt, som på olika sätt syftar till att skydda barn mot våld och andra övergrepp. Arbetet med att skydda barns rättigheter är sektorsövergripande. För att sätta Barnafrids verksamhet i ett sammanhang går vi därför i detta kapitel igenom några exempel på rådande lagstiftning, mål och pågående arbeten inom barnrättsområdet.

2.1 INTERNATIONELLA BESTÄMMELSER OCH MÅL OM BARNS RÄTTIGHETER

En av de mest centrala bestämmelserna om våld och övergrepp mot barn i internationell rätt är barnets rätt till frihet från alla former av våld (artikel 19 barnkonventionen). Rättigheten innebär att barnet ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp (artikel 19 barnkonventionen). FN:s barnrättskommitté, som består av oberoende experter som övervakar ländernas efterlevnad av barnkonventionen, inkluderar alla former och grader av våld mot barn i definitionen och menar att frekvens, skadans svårighetsgrad och uppsåt att skada inte påverkar definitionen (s. 9 Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 13 (2011)).

Barns rättigheter omnämns också i Agenda 2030, som är en agenda för hållbar utveckling som FN:s medlemsländer antog 2015. Det innebär en

gemensam ambition att leda världen mot en hållbar och rättvis framtid utifrån 17 mål och 169 delmål, varav flera berör barn och deras rättigheter. Exempelvis går mål 16.2 ut på att ”eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn” (regeringen 2020).

2.2 BARNS RÄTTIGHETER I SVENSK LAGSTIFTNING

I svensk grundlag står att det allmänna ska verka för att barns rätt tas till vara (1 kap. 2 § regeringsformen (1974:152)). Det stadgandet anger särskilt viktiga mål för samhällets verksamhet, men innebär inte några rättsligt bindande rättigheter. Däremot finns andra bestämmelser som ger barn rättigheter.

Sedan 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag (lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter). Det betyder bland annat att den kan läggas till grund för beslut i mål och ärenden vid myndigheter, till exempel kommuner, statliga myndigheter och domstolar. Det innebär också att den har företräde vid en eventuell konflikt mellan konventionen och författningar på lägre nivå.

I svensk rätt är flera typer av våld, skada och övergrepp straffbelagda, oavsett om de sker mot barn eller vuxna (se t.ex. 3 och 6 kap. brottsbalken (1962:700), BrB). Det finns också vissa särskilda bestämmelser om brott som riktar sig till barn, till exempel barnpornografibrott (16 kap. 10 a § BrB). I maj 2020 trädde vissa lagändringar i kraft som ska stärka det straffrättsliga skyddet för barn (lagen (2020:173) om ändring i brottsbalken). Det finns även förslag på att ytterligare stärka det skyddet (se t.ex. *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord* (SOU 2019:32)).

Det finns också andra bestämmelser som syftar till att skydda barn på olika sätt. Inom socialtjänsten ska till exempel barnets bästa särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn. Det som är bäst för barnet ska också vara avgörande vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn (se t.ex. 1 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) och 1 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)).

2.3 MÅNGA FRAMGÅNGAR FÖR BARNS RÄTTIGHETER MEN ARBETE KVARSTÅR

Sverige var det första landet i världen att göra barnaga olagligt 1979 (EVAC 2020). Sverige var även ett av de första länderna att ratificera barnkonventionen 1990 (Barnombudsmannen 2020a). Sedan Sverige ratificerade

barnkonventionen har flera översyner visat att svensk lagstiftning överlag stämmer väl överens med barnkonventionens bestämmelser. Samtidigt har flera utredningar, bland annat Barnrättighetsutredningens kartläggningar och rapporter från tillsynsmyndigheter och Barnombudsmannen, visat på en rad brister i genomslaget för barnets rättigheter och för ett barnrättsbaserat synsätt. De tydligaste bristerna gäller principen om barnets bästa och principen om barnets rätt att få uttrycka sina åsikter. Mot den bakgrunden fick barnkonventionen ställning som svensk lag (prop. 2017/18:186).

2.3.1 Brist på samlad statistik om våld mot barn

Forskning har visat att vissa grupper av barn i större utsträckning riskerar att utsättas för våld och andra övergrepp. Till dessa hör bland annat barn som växer upp i socioekonomiskt utsatta familjer (COST 2019), barn på flykt, barn med olika typer av funktionsnedsättningar och barn i samhällsvård (Barnafrid 2020b, Jämställdhetsmyndigheten 2020). Förekomsten av kroppslig bestraffning och andra kränkningar av barn har studerats på flera sätt i Sverige sedan den så kallade antiagalagen infördes i föräldrabalken 1979 (Jernbro och Janson 2017).

Samtidigt är det svårt att få en samlad bild av förekomsten av våld mot barn, eftersom våld kan förekomma i olika åldrar och olika sammanhang med olika förövare som utövar olika former av våld. Återkommande undersökningar om förekomsten av olika former av våld och andra övergrepp mot barn är viktigt, för att kunna följa upp och bedöma olika insatsers effekter, och för att identifiera nya behov. I dagsläget är det ingen aktör som ansvarar för att återkommande sammanställa statistik om förekomsten av olika former av våld inom olika åldersgrupper bland barn, och analysera utvecklingen.

Betydelsen av kartläggningar och uppföljningar inom detta område har uppmärksammats av bland annat Jämställdhetsmyndigheten (2020) och Barnafrid, som rekommenderar att ”statistik bör samlas systematiskt, vid upprepade tillfällen och på lokal, regional och nationell nivå så att en mer heltäckande bild av utvecklingen över tid kan erhållas” (Barnafrid 2020b). Bristen på jämförbara data har också lyfts på EU-nivå, där ett europeiskt nätverk av forskare arbetar med att ta fram en gemensam modell för datainsamling (COST 2019).

Sverige når inte målet att eliminera våld mot barn

Majoriteten av den svenska befolkningen anser att barnaga är fel. Enligt en undersökning från 2019 är det bara 3 procent av allmänheten som tycker

att föräldrar kan ge barn en örfil (Barnombudsmannen 2020b). Våld mot barn förekommer ändå fortfarande. I en undersökning från 2016 uppgav 24 procent av ungdomarna i årskurs 9 och i årskurs 2 på gymnasiet att de någon gång blivit utsatta för fysiskt våld av föräldrar eller en annan vuxen person (Jernbro och Janson 2017). Barn kan också själva utföra våldsbrott. År 2017 uppgav 29 procent av eleverna i årskurs 9 att de hade begått ett våldsbrott under de senaste 12 månaderna, jämfört med 27 procent 2015 (BRÅ 2018).

Det totala antalet polisanmälda misshandelsbrott mot barn 0–17 år ökade med 6 procent mellan 2018 och 2019, och med 32 procent mellan 2010 och 2019. Under 2019 polisanmäldes 25 500 misshandelsfall mot barn i åldern 0–17 år, och majoriteten av anmälningarna ledde till en utredning. Personuppklaringsprocenten, det vill säga att en misstänkt person har bundits vid brottet genom att åtal har väckts, strafföreläggande har utfärdats eller åtalsunderlåtelse har meddelats, var 5 procent för misshandel mot barn 0–6 år och 7 procent för misshandel mot barn 7–14 år.

Ökningen i antalet anmälda misshandelsfall under 00-talet beror till stor del på förändringar i anmälningsbeteendet hos föräldrar, personal på förskola, skola och inom socialtjänsten. För samtliga anmälargrupper, förutom läkarna, krävs mindre grovt våld jämfört med tidigare för att en polisanmälan ska bedömas som befogad. Enligt BRÅ är den egentliga omfattningen av barnmisshandel svår att mäta eftersom våldet, trots en ökad anmälningsbenägenhet, ofta inte polisanmäls. BRÅ menar också att det är svårt att undersöka förekomsten av våld mot barn genom brottsofferundersökningar, eftersom barn yngre än 15 år i regel inte intervjuas i sådana sammanhang. Därmed kan det faktiska antalet fall av barnmisshandel vara fler än de som syns i anmälningsstatiken (BRÅ 2020).

I en rapport från 2019 visar SCB att fler unga utsätts för mobbning. Ungefär 19 procent av eleverna i åldrarna 11, 13 och 15 hade under 2017–2018 upplevt mobbning jämfört med 12,6 procent under perioden 2013–2014. Mobbningen ökar för samtliga åldrar, både bland flickor och bland pojkar. SCB är ansvarig myndighet för att samordna den statistiska uppföljningen av hur Sverige lever upp till målen i Agenda 2030. Inom ramen för detta tar inte SCB fram ny statistik, utan använder sig av befintliga datakällor. Eftersom det finns statistik som visar att det förekommer både psykiskt och fysiskt våld mot barn, konstaterar SCB att Sverige inte lever upp till delmål 16.2 i Agenda 2030 om att eliminera alla former av våld mot barn (SCB 2019).

De positiva effekterna av att motverka våld mot barn är flera, både på individ- och samhällsnivå. Forskning har visat att misshandel under barnaåren har samband med till exempel posttraumatisk stress och

kriminalitet i vuxen ålder (Jernbro och Janson 2017). På en samhällelig nivå kan våld mot barn både innebära direkta kostnader i form av olika insatser, till exempel inom socialtjänsten och rättsväsendet, men också indirekta kostnader i form av minskad produktivitet (COST 2019).

Analys och slutsatser

Vår utvärdering av Linköpings universitets arbete med att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn visar att det fortsatt finns behov av att en aktör på nationell nivå tar fram, sammanställer och sprider evidensbaserad kunskap om hur våld och andra övergrepp mot barn kan förebyggas, upptäckas och behandlas. Vi ser också att Barnafrid arbetar inom ramen för uppdraget från regeringen och med de tänkta aktiviteterna, samt att de som tar del av Barnafrids insatser i huvudsak är nöjda och har nytta av dem.

Vi kommer även fram till att verksamheten och dess förutsättningar kan utvecklas i flera avseenden för att uppnå en högre grad av målpåfyllelse, till exempel att möta behoven hos de yrkesverksamma som arbetar med barn.

I det här kapitlet presenterar vi vår analys och de slutsatser som vi landar i utifrån studiens resultat. En mer detaljerad genomgång av resultatet finns i kapitel 6.

3.1 BARNAFRID ARBETAR INOM RAMEN FÖR REGERINGSUPPDRAGET MEN DET FINNS UTVECKLINGSPOTENTIAL

Vår utvärdering visar att Barnafrid i det stora hela arbetar utifrån regeringsuppdraget och med de tänkta aktiviteterna. Vår bedömning är ändå att verksamheten kan utvecklas i olika avseenden för att uppnå en högre grad av målpåfyllelse.

Barnafrids verksamhet ligger i linje med uppdraget

Ett grundläggande kriterium för att bedöma en verksamhets framgång är om den uppfyller sina mål. För att detta ska kunna ske måste bland annat målen

vara tydliga och rimligt utformade, verksamheten vara utformad på ett sätt som kan leda fram till avsedd måluppfyllelse och organisationen arbeta med aktiviteter som är tänkta att ingå i uppdraget.

Verksamheten som bedrivs och har bedrivits vid Barnafrid ligger inom ramen för det uppdrag som regeringen har gett Linköpings universitet. Barnafrid har verksamhet inom alla delar av uppdraget, och vad vi kunnat se bedrivs inga aktiviteter som ligger utanför uppdraget. Målet att samla och sprida kunskap är i fokus för verksamheten och återspeglas i de aktiviteter som Barnafrid utför (se kapitel 5 för en utförlig genomgång av Barnafrids verksamhet).

Barnafrid möter inte alla sina målgruppers behov och behöver bli synligare

Det uppdrag som regeringen har gett Linköpings universitet är brett, både när det gäller aktiviteter och målgrupper. Utvärderingen visar att Barnafrid hittills inte fullt ut har kunnat tillgodose behoven hos alla de målgrupper som regeringen framhåller i uppdraget. Bland de som uttalat sig i utvärderingen finns en samstämmighet om att Barnafrid inte riktigt har blivit det breda, nationella kunskapscentrum som det var tänkt.

Några områden som Barnafrid skulle kunna fokusera mer på, och bidra med kunskap om, är rättsväsendet, socialtjänsten och skolan. Utvärderingen visar också att Barnafrid kan behöva utveckla sin samverkan med andra universitet och högskolor. Vissa externa forskare som vi har intervjuat menar att Barnafrid har varit ganska slutna och inte gjort tillräckligt för att etablera samverkan med andra lärosäten. Det ska i detta sammanhang nämnas att Barnafrid under 2019 startade ett tvärvetenskapligt nätverk för forskare i Sverige som verkar inom området våld mot barn (Barnafrid 2019a), och detta nätverk var i uppstartsfasen vid tiden för vår datainsamling.

En vanlig synpunkt från de intervjuade är även att Barnafrid inte är tillräckligt synligt och att kännedomen om centrumets insatser inte är så stor bland de tänkta målgrupperna, utöver de som har haft kontakt med Barnafrid. Det har samtidigt kommit fram i utvärderingen att det kan vara utmanande för en verksamhet som Barnafrid att nå ut till alla grupper av yrkesverksamma, bland annat på grund av att det tar lång tid att bygga upp ett nationellt kunskapscentrum och de yrkesverkssammans förutsättningar att motta och använda sig av kunskapsunderlag ser olika ut.

Placeringen vid ett universitet uppfattas ge legitimitet

Det nationella kunskapscentrumet ska samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. Kunskapen ska grundas på vetenskap och

beprövad erfarenhet (Socialdepartementet 2015). I vårt uppdrag ingår att göra en bedömning av om det nationella kunskapscentrumet vid Linköpings universitet har kapacitet och trovärdighet att sprida kunskapen som de tar fram (Socialdepartementet 2019). Som nämnts ovan finns det utmaningar för Barnafrid att nå ut till en så stor bredd av yrkesverksamma som de ska. Överlag menar dock de som uttalat sig i vår utvärdering att det är bra att Barnafrid är placerat vid ett universitet, eftersom det ger legitimitet och garanterar att verksamheten baseras på ett vetenskapligt förhållningssätt. De som i våra intervjuer haft synpunkter på att det nationella kunskapscentrumet är placerat vid ett universitet menar att det finns en risk för att alltför stort fokus blir på att bedriva egen forskning, snarare än att sprida kunskapen till de yrkesverksamma och vara en samordnande aktör. Bland våra svarande varierar också åsikterna om i vilken utsträckning centrumet bör bedriva egen forskning.

Flera vill ha mer tvärvetenskaplig verksamhet

Det finns även varierande åsikter om vilket vetenskapligt fokus som bör gälla, det vill säga om Barnafrid främst ska ha fokus på det medicinska forskningsområdet eller om det är viktigt att i ökad utsträckning inkludera mer samhällsvetenskapliga discipliner. Detta har framförts både om Barnafrids uppgifter att sammanställa befintlig forskning och ta fram ny forskning.

Samtidigt som behoven av en bredare verksamhet lyfts fram av många som vi har pratat med, finns också en grupp som är helt nöjd med den nuvarande inriktningen. De som förordar ett bredare, mer tvärvetenskapligt perspektiv, anser att Barnafrids placering på den medicinska fakulteten påverkar både verksamhetens inriktning och personalfrågor som rekrytering på ett negativt sätt. Flera ger uttryck för att en friare roll, utan en nära koppling till ett särskilt ämne, skulle vara mer gynnsamt för ett centrum som Barnafrid. Behovet av en bred funktion som samordnar och arbetar brett är även något som betonats av regeringen inför Barnafrids tillkomst och som även är tydligt i regeringens uppdrag till Linköpings universitet (Socialdepartementet 2015).

I sin verksamhetsplan för 2020 anger Barnafrid att centrumet har tvärprofessionell och interdisciplinär kompetens inom bland annat barn- och ungdomspsykiatri, psykologi, psykoterapi, socialt arbete, polisiärt arbete, klinisk forskning, universitetspedagogik, administration och kommunikation. Barnafrid har från och med 2020 organiserat sin verksamhet i ett antal programområden för att tydligare få med de olika sektorerna (Barnafrid 2020c). Eftersom detta arbetssätt precis hade införts när vi genomförde utvärderingen, kan vi inte dra några slutsatser om vilka effekter det har fått.

3.2 BEHOV AV NATIONELLT KUNSKAPSCENTRUM OCH BARNAFRIDS VERKSAMHET ÄR I HUVUDSAK RELEVANT FÖR MÅLGRUPPERNA

En övervägande majoritet av våra svarande anser att det uppdrag som regeringen har gett Linköpings universitet i grund och botten är rätt utformat, och framhåller att det fortfarande behövs ett nationellt kunskapscentrum för frågor om våld mot barn.

För att en organisation ska kunna anses vara framgångsrik måste dess verksamhet vara relevant. Det innebär bland annat att de aktiviteter som genomförs inte bara ska motsvara det formella uppdraget, utan även ge nytta i praktiken. Ett tecken på det är ofta om organisationens användare bedömer att de har användning av de insatser som organisationen gör.

Vi ser att Barnafrids verksamhet ligger inom ramen för det uppdrag som regeringen gett. Av våra intervjuer och vår enkätundersökning framgår också att de som tar del av Barnafrids insatser i huvudsak är nöjda och har nytta av verksamheten. Visserligen finns det även kritiska röster, men datainsamlingen visar ändå att många uppfattar att Barnafrid i huvudsak gör goda insatser. Flera har poängterat vikten av att centrumet nu får arbetsro och mer tid att finna sin roll.

Vår bedömning är sammantaget att den verksamhet Barnafrid bedriver i huvudsak är relevant för de tänkta målgrupperna. Som nämns ovan finns däremot även en utbredd uppfattning bland dem som uttalat sig i utvärderingen om att Barnafrid i sin nuvarande form inte fullt ut svarar mot behoven hos alla målgrupper. I det avseendet kan relevansen förbättras.

Samsyn om att det behövs ett kunskapscentrum om våld mot barn

Det saknas fortfarande kunskap inom flera frågor som rör våld mot barn, bland annat samlad statistik över förekomsten av olika former av våld mot barn. Ett tydligt resultat av utvärderingen är att det finns behov av ett särskilt kunskapscentrum på nationell nivå som sammanställer och tillgängliggör evidensbaserad kunskap om hur våld och andra övergrepp mot barn kan förebyggas, motverkas och behandlas. Det behovet framhölls i flera utredningar inför att centrumet inrättades och den uppfattningen är fortfarande stark bland dem vi har varit i kontakt med.

Många betonar också att det är viktigt att ge våld mot barn ett särskilt fokus och befarar att barnperspektivet riskerar att nedprioriteras om frågorna om våld mot barn samordnas med andra våldsfrågor (till exempel mäns våld mot kvinnor).

Barnafrid behöver systematiskt uppdatera sig om sina målgruppers behov

Vår utvärdering visar att Barnafrid kan behöva utveckla sin förståelse för vilka behov av kunskap som finns hos användarna, hur deras förutsättningar för att ta emot kunskapen ser ut och även förbättra sina verktyg för att inventera användarnas behov. Några områden som Barnafrid skulle kunna fokusera mer på är socialtjänsten, rättsväsendet och skolan.

En förklaring som lyfts fram av Barnafrid om varför det är svårt att nå ut till exempelvis socialsekreterare är att förutsättningarna i olika kommuner varierar kraftigt. Resursläget kan skilja sig mellan olika kommuner, och storleken på kommunen kan även påverka hur breda ansvarsområden varje socialsekreterare har.

I vår utvärdering har vi inte i detalj undersökt vilket behov av stöd som olika grupper av yrkesverksamma har, utan vi har fokuserat på om de yrkesverksamma anser att Barnafrids nuvarande insatser motsvarar deras behov generellt. I våra intervjuer och i enkäten har vi också ställt frågor om på vilket sätt de yrkesverksamma tar del av Barnafrids verksamhet och vilka av Barnafrids uppgifter som de anser är viktigast, för att på så sätt få en uppfattning om behoven i förhållande till Barnafrids verksamhet. Vi kan utifrån det konstatera att det finns en efterfrågan på de flesta av Barnafrids tjänster, som nätverk, konferenser, utbildningar och rapporter.

Den bild vi har är att Barnafrid har påbörjat ett utvecklingsarbete för att i större utsträckning anpassa sin verksamhet till de yrkesverksammas behov och förutsättningar, exempelvis genom att dela in verksamheten i olika programområden, starta fler nätverk och utveckla en webbutbildning. Barnafrid skriver också i sin verksamhetsplan för 2020 att de ska intensifiera sina ansträngningar för att inkludera barnens perspektiv i sin verksamhet (Barnafrid 2019a). Vi tror att detta arbete kan förstärkas, för att ytterligare förbättra verksamhetens relevans. Ett sätt att göra detta på är att ha återkommande brukarundersökningar som riktar sig bredare än de nätverk som Barnafrid redan har.

Delade meningar om i vilken omfattning Barnafrid ska bedriva egen forskning

I regeringens uppdrag till Linköpings universitet står att det nationella kunskapscentrumet ska ”bedriva verksamhetsnära och tvärprofessionell forskning avseende våld och andra övergrepp mot barn” (Socialdepartementet 2015). I uppdraget är det inte utskrivet hur stor omfattningen på den egna

forskningen ska vara, eller hur kunskapscentrumet ska prioritera egen forskning gentemot sina andra uppgifter.

Ett antal vetenskapliga artiklar har hittills redovisats i Barnafrids verksamhetsberättelser. Vår datainsamling visar att det inte finns någon enhetlig uppfattning om hur mycket egen forskning Barnafrid egentligen förväntas bedriva. Barnafrid själva har beskrivit det som att deras uppdrag i första hand är att samla och sprida evidensbaserad kunskap, men att man i begränsad omfattning kan utföra forskning med externa anslag (Barnafrid 2019b). Flera intervjuade, däribland representanter för Barnafrid, önskar ett förtydligande från regeringen om Barnafrids forskningsuppdrag.

Vissa personer som vi har intervjuat menar att egen forskning är viktigt för ett nationellt kunskapscentrum, bland annat för att kunna rekrytera och behålla personal. Andra menar att det är viktigare att kunna värdera vetenskapliga studier och tillgängliggöra och uppdatera rekommendationer om till exempel metoder. Organisationer som i vår datainsamling omnämnts som förebilder för Barnafrid är det norska Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) och Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet.

Av NKVTS framhålls den egna forskningen som central för den status och legitimitet som organisationen har. Den betoningen är inte lika stark från NCK:s sida, som i stället betonar arbetet med att tillgängliggöra kunskapen och säkerställa att kännedomen om verksamheten är hög.

Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) etablerades 2004 i Norge och arbetar med att utveckla och sprida kunskap om våld och traumatisk stress. Målet är att bidra till att förebygga och minska de hälsomässiga och sociala konsekvenserna som våld och traumatisk stress kan medföra, både hos barn och vuxna. NKVTS ägs av forskningsinstitutet NORCE, och får uppdrag från bland annat norska departement (NKVTS 2020).

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) är ett kunskapscentrum vid Uppsala universitet, som även har uppdrag inom ramen för Region Uppsala. Uppdraget är att höja kunskapen om mäns våld mot kvinnor och utveckla metoder för att omhänderta våldsutsatta kvinnor (verksamheten omfattar även samkönade relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck). NCK arbetar också med information, utbildning, forskning och kunskapsinsamling. Verksamheten riktar sig till personer över 18 år (NCK 2020).

3.3 DELADE MENINGAR OM BARNAFRIDS ORGANISATION OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Regeringen har gett Linköpings universitet ett brett uppdrag, och många av de som vi har pratat med menar att det kan vara svårt för Barnafrid att uppfylla alla delar av regeringsuppdraget med det årliga anslag som ges. Flera intervjuade har också framfört att Barnafrids verksamhet måste värderas utifrån att det tar tid att bygga upp ett nytt nationellt kunskapscentrum. Vid tiden för vår utvärdering har Barnafrid genomgått organisatoriska förändringar som det är för tidigt för oss att dra några slutsatser om.

Barnafrids uppdrag är stort i förhållande till ramanslaget

Utöver att en organisation ska uppnå sina mål och göra relevanta insatser, så är det också viktigt att genomförandet sker på ett effektivt sätt. Med detta avses bland annat att resurserna ska vara anpassade till uppdraget och att de används på ett kostnadseffektivt sätt.

Linköpings universitet får varje år ett statligt ramanslag på 5 miljoner kronor för genomförandet av regeringsuppdraget att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn (Socialdepartementet 2015). Det kan jämföras med att Socialstyrelsen 2012 gjorde en uppskattning om att ett nationellt kompetenscentrum om våld mot barn skulle behöva en årlig finansiering på 15–20 miljoner kronor (Socialstyrelsen 2012). Bland de som vi har intervjuat råder i stort sett konsensus om att Barnafrid har för små resurser för att kunna genomföra alla delar av regeringsuppdraget och få en långsiktighet i arbetet. Många av de som pekat på exempelvis otillräcklig bredd i Barnafrids verksamhet har också sagt sig ha förståelse för att storleken på det årliga anslaget gör att Barnafrid kan ha svårt att fullt ut möta alla målgruppers behov.

Om grundfinansieringen för Barnafrid ska betraktas som liten eller inte beror på om Barnafrid har möjlighet att göra prioriteringar mellan de olika delarna i regeringsuppdraget. Regeringen har gett Linköpings universitet i uppdrag att arbeta utifrån en bred definition av våld mot barn, vilket innebär att Barnafrid ska ta fram och sprida kunskap om en rad olika våldsfrågor. Och Barnafrids verksamhet ska motsvara behoven hos yrkesverksamma i många olika samhällssektorer. I regeringens uppdrag till Linköpings universitet är det inte tydligt utskrivet hur de olika uppgifterna ska vägas mot varandra, vilket både kan innebära en frihet för Barnafrid att prioritera och en svårighet i att uppfylla förväntningar på att alla delar av uppdraget ska genomföras i lika stor utsträckning.

Vi bedömer att det är svårt för Barnafrid att kunna bedriva egna forskningsprojekt och samtidigt uppfylla sina andra uppgifter, som kunskapsspridning och nätverk för flera sektorer, med det nuvarande årliga anslaget.

Om Barnafrid behöver konkurrera om och söka forskningsfinansiering externt, kan det innebära att forskningen anpassas till de fokusområden som olika forskningsfinansiärer har. Det kan också innebära att fokus tas från de yrkesverksammas behov av ny kunskap och verksamhetsnära forskning till hur gångbar forskningen är att publicera i internationella tidskrifter.

Om Barnafrid enbart behöver förlita sig på externa medel för att finansiera sin forskning kan det också få följder för personalförsörjningen, både kring långsiktigheten i personalstyrkan och vilka kompetenser som premieras. Det kan också skapa en tröghet i verksamheten eftersom det kan bli svårare att skifta fokus. Till exempel har covid-19-pandemin visat på vikten av att kunskapsskapande verksamheter snabbt kan omprioritera, för att ta fram ny kunskap utifrån en förändrad omvärld. Sammanfattningsvis bedömer vi att det kan underlätta för Barnafrid att anpassa sin verksamhet till de behov som uppstår hos deras målgrupper om de har en stabil grundfinansiering.

Regeringen har gett Linköpings universitet särskilda regeringsuppdrag med tillhörande finansiering, så finansieringen för Barnafrid är större än det årliga anslaget på 5 miljoner. Att regeringens resursfördelning till Linköpings universitet även sker genom särskilda regeringsuppdrag kan innebära en möjlighet för Barnafrid att både bredda sin verksamhet och att göra prioriteringar, men det beror på utformningen av de särskilda regeringsuppdragen.

Flera av våra intervjupersoner har kommenterat styrningen av Barnafrid och menar att de särskilda uppdragen berör frågor av relevans för Barnafrids verksamhet, men att de inte fullt ut fångar in alla av centrumets tänkta målgrupper. Att de särskilda regeringsuppdragen står för en så stor del av Barnafrids samlade finansiering kan då i praktiken innebära att Barnafrid får svårt att möta behoven hos alla sina målgrupper. Om en för stor del av finansieringen sker via tillfälliga uppdrag finns också en risk för att det blir svårt att rekrytera personal och bygga upp en stabil kompetens inom organisationen. Den risken kan motverkas i viss del om de särskilda regeringsuppdragen pågår under en längre period. Samtidigt är det viktigt för en kunskapsbyggande verksamhet som Barnafrid att ha stabila förutsättningar för att uppfylla uppdraget från regeringen att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn på ett strukturerat sätt.

Organisatoriska förändringar pågår

Barnafrid bildades i mitten av 2015 och har funnits i fem år. Mycket av kraften under dessa år har gått till att bygga upp verksamheten. Att Barnafrid sedan starten bytt centrumchef vid flera tillfällen och haft en relativt hög personalomsättning kan ha medfört stora uppstartskostnader, eftersom en hög omsättning på personal inom en verksamhet ofta innebär resurskrävande omstarter.

Barnafrid har sedan starten varit placerat på institutionen för klinisk och experimentell medicin inom den medicinska fakulteten på Linköpings universitet. I början av 2020 gjordes den medicinska fakultetens institutionsbildningar om, vilket innebär att Barnafrid nu är organisatoriskt placerat på den nybildade institutionen för biomedicinska och kliniska vetenskaper. I och med den organisatoriska förändringen har även instruktionen för Barnafrid upphört att gälla, vilket bland annat innebär att den tidigare styrelsen för Barnafrid har avskaffats. I stället planerar man att inrätta en rådgivande kommitté och en större referensgrupp (Linköpings universitet 2019b).

Det råder delade meningar bland de som vi har pratat med om dessa förändringar framför allt är administrativa eller om det kommer få mer långtgående effekter. I regeringens uppdrag till Linköpings universitet står att det nationella kunskapscentrumet ska ha en ”referensgrupp med företrädare för berörda myndigheter, forskare och idéburna organisationer inom det civila samhället. Syftet med referensgruppen är att säkerställa att tillgänglig kompetens och kunskap med god kvalitet tas tillvara” (Socialdepartementet 2015). Vid tiden för vår utvärdering går det inte att bedöma om, eller hur, dessa förändringar påverkar verksamhetens effektivitet.

Vissa uppfattar den geografiska placeringen i Linköping som ett problem

Bland de intervjuade och av enkätsvaren framkommer synpunkter på placeringen i Linköping och att fler i landet skulle ha närmare till centrumet om det låg i Stockholm. Samtidigt framhåller andra att det inte alls är något problem, men betonar de olika förutsättningar som finns i olika kommuner och regioner att avsätta tid för att åka på konferenser eller utbildning.

3.4 MÅNGA AKTÖRER MED LIKANDE UPPDRAG KAN LEDA TILL OTYDLIGHET

Barnafrid verkar på en arena med många aktörer, och gränsdragningen mellan olika aktörers roller är inte helt tydlig. Det riskerar att försvåra informationsinhämtningen för de yrkesverksamma. Vår utvärdering har också visat att Barnafrid inte riktigt än har den breda samordnande roll som framgår av regeringens uppdrag till Linköpings universitet. Tillgängligheten är en del av rollen som samordnande aktör som Barnafrid behöver utveckla.

Tillgänglighet viktigt för den samordnande rollen

Enligt regeringsuppdraget ska det nationella kunskapscentrumet främja tvärprofessionell kunskapsutveckling samt samverka över myndighetsgränser och mellan yrkesverksamma praktiker, forskare och idéburna organisationer inom det civila samhället (Socialdepartementet 2015). I vår utvärdering framkommer att Barnafrid skulle kunna vara mer aktiv i att ta den breda och samordnande rollen.

För att vara en relevant samordnande aktör är tillgänglighet centralt. Av datainsamlingen framkommer att Barnafrid inte har varit tillräckligt närvarande i alla sammanhang där de uppfattas som relevanta. Några exempel på samverkansarenor där Barnafrid sannolikt skulle kunna bidra mer är SKR:s olika nätverk, regionala samverkans- och stödstrukturer samt även länsstyrelsernas kvinnofridsnätverk. Flera intervjuade uppger även att det över tid varit svårt att komma i kontakt med Barnafrid och få med dem i relevanta sammanhang.

Många aktörer sprider kunskap till yrkesverksamma som arbetar med barn

En organisations framgång påverkas av hur den samspelar med sin omgivning, det vill säga om organisationen fyller ett unikt behov eller om dess verksamhet innebär en ineffektiv överlappning mot andra aktörer. Enligt regeringens uppdrag till Linköpings universitet ska det nationella kunskapscentrumet komplettera de uppgifter och det ansvar som andra aktörer har. I uppdraget betonas också behovet ”av en samordnande funktion som arbetar utifrån ett brett barnrättsperspektiv och säkerställer att alla aktörers specifika kunskap och roll tas tillvara” (Socialdepartementet 2015).

I vår utvärdering har det blivit tydligt att det finns en rad olika aktörer som på en övergripande nivå arbetar med frågor om barns rättigheter och att sprida kunskap om det till yrkesverksamma. Som exempel har stiftelsen Allmänna barnhuset, Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen och

Barnombudsmannen också uppdrag som rör kunskapsutveckling och kunskaps spridning om barns rättigheter och utsatthet för bland annat våld och andra övergrepp, se tabell 1.

Tabell 1. Aktörer på nationell nivå som arbetar med kunskapsutveckling om frågor som rör barns rättigheter.

Aktör	Uppdrag
Stiftelsen Allmänna Barnhuset	Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse som grundades 1633. Stiftelsen arbetar med att utveckla och stödja metod- och kunskapsutveckling för att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta situationer. Arbetet utgår från barnkonventionen och fokuserar på att öka kompetensen hos professionella som möter barn genom att utveckla och sprida kunskap från forskning och praktik. Stiftelsen ger bland annat anslag till barn- och ungdomsforskning, driver egna utvecklingsprojekt, anordnar konferenser och seminarier samt ger ut böcker i aktuella frågor (Stiftelsen Allmänna barnhuset 2020).
Jämställdhetsmyndigheten	Jämställdhetsmyndigheten arbetar med uppföljning, analys, samordning, kunskap och stöd för att nå de jämställdhetspolitiska målen (2 § förordning (2017:937) med instruktion för Jämställdhetsmyndigheten). Myndigheten ska främja ett systematiskt, sammanhållet och effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken på alla nivåer i samhället, såväl nationellt som regionalt och lokalt. Myndigheten ska också inom sitt ansvarsområde samla och sprida kunskap baserad på forskning och beprövad erfarenhet (3 § förordning (2017:937) med instruktion för Jämställdhetsmyndigheten). Myndigheten har sedan starten fått flera särskilda regeringsuppdrag, bland annat om att förstärka insatserna utifrån den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor, med särskilt fokus på bland annat barns situation (Arbetsmarknadsdepartementet 2019).
Socialstyrelsen	Socialstyrelsen är en statlig myndighet som styr, stödjer och utvecklar hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Myndigheten arbetar bland annat med att ta fram kunskapsstöd och vägledningar för dem som arbetar med barn och unga i hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten (Socialstyrelsen 2020). Socialstyrelsen ska bland annat samordna de statliga insatserna inom socialtjänst och hälso- och sjukvård när det gäller barn och ungdom samt inför beslut eller andra åtgärder som rör barn analysera konsekvenserna för barn och då ta särskild hänsyn till barns bästa (2 § förordning (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen). Socialstyrelsen ska vidare ansvara för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling inom sitt verksamhetsområde (4 § förordning (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen).
Barnombudsmannen	Barnombudsmannen är en statlig myndighet med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån barnkonventionen (1 § lagen (1993:335) om Barnombudsman). Barnombudsmannen har bland annat i uppdrag att bevaka hur barnkonventionen efterlevs i samhället och driva på genomförandet hos kommuner, regioner och myndigheter (2 och 3 §§ lagen om barnombudsmannen samt 1 § förordning (2007:1021) med instruktion för Barnombudsmannen). Barnombudsmannen ska bland annat inom sitt verksamhetsområde samla kunskap och sammanställa statistik om barns och ungas levnadsvillkor (3 § lag (1993:335) om barnombudsman).

Utöver dessa aktörer finns flera andra forum på nationell nivå för barns rättigheter. Bland annat har SKR två barnrättsnätverk, ett för regioner och ett för kommuner som funnits sedan 2000 respektive 2006. Det övergripande syftet med nätverken är att strategiskt utveckla deltagarnas arbete med barnkonventionen (SKR 2020). Regeringen har sedan 2016 ett forum för dialog med civilsamhällesorganisationer i Sverige som arbetar med barns rättigheter, Barnrättsdelegationen (Arbetsmarknadsdepartementet 2020a). Något som skiljer Barnafrid från aktörerna ovan är förankringen i universitetsvärlden och forskningen, och deras kapacitet att ta fram ny kunskap genom egenutvecklad forskning. Detta är speciellt viktigt inom området våld mot barn där det fortfarande saknas mycket empiri, till exempel om förekomsten av olika former av våld mot barn. Ett annat exempel på vad som är unikt för Barnafrid är dess samordnande roll för barnhusen, som är viktiga för att samla yrkesverksamma när barn misstänks ha blivit utsatta för brott. Barnhus finns på ett trettiotal platser runtom i Sverige och syftet är att barn och unga ska kunna träffa alla relevanta personer på samma plats, till exempel socionomer, poliser, åklagare, barnläkare och barn- och ungdomspsykologer. I våra intervjuer lyfte många fram vikten av att Barnafrid tar fram ny forskningsbaserad kunskap och samordnar Barnhusen.

Det pågår forskning om barns rättigheter på fler svenska universitet än Linköpings universitet. Ett exempel är Barnrättscentrum som är en forskarmiljö vid Juridiska fakulteten på Stockholms universitet. Det övergripande syftet med verksamheten är att skapa en plattform för forskare med barnrättslig inriktning från de juridiska, samhällsvetenskapliga och humanistiska fakulteterna vid Stockholms universitet. Barnrättscentrum utgår från en bred förståelse för vad barnrätt innefattar och bedriver flera tvärvetenskapliga forskningsprojekt och anordnar seminarier på området (Stockholms universitet 2020).

I sin kartläggning och analys av behovet och utformningen av ett nationellt kunskapscentrum om våld mot barn skrev Socialstyrelsen (2012) att det antagligen skulle innebära svårigheter för ett kunskapscentrum att arbeta utifrån en bred definition av våld mot barn och bygga upp effektiva kanaler för att nå alla berörda mottagare. Socialstyrelsen trodde också att det skulle bli svårt att undvika dubbelarbete i förhållande till andra verksamheter, till exempel myndigheter, som har uppdrag inom de olika områdena. Vår utvärdering visar att Socialstyrelsen i stora delar har fått rätt i sin analys.

I våra intervjuer har ingen av dem som fått frågan sagt sig ha upplevt att olika verksamheter som jobbar med barnrättsfrågor ger motstridiga budskap.

De vi har intervjuat säger sig också överlag ha tillräcklig kunskap om området för att kunna skilja olika organisationers uppdrag från varandra, men flera av dem tror att detta är svårare för många yrkesverksamma utan mer detaljerad kunskap. Flera av de intervjuade har efterlyst bättre samordning och samverkan, bland annat genom tydligare styrning från regeringens sida, genom tydliga formuleringar i regleringsbrev och andra styrdokument av hur samverkan ska gå till.

Rekommendationer

Flera åtgärder har vidtagits för att stärka barns rättigheter. I januari 2020 gjordes barnkonventionen till en svensk lag, vilket kan sägas innebära en ambitionshöjning när det gäller att skapa förutsättningar för att stärka barns ställning. Fortsatt arbete på området är viktigt för att säkerställa barns rättigheter och för att i ännu högre grad leva upp till de internationella mål som satts upp när det gäller barn.

Vår utvärdering av Barnafrid vid Linköpings universitet visar att det fortfarande behövs ett kunskapscentrum som på nationell nivå tar fram, sammanställer och sprider evidensbaserad kunskap om hur våld och andra övergrepp mot barn kan förebyggas, upptäckas och behandlas. Vi ser också att Barnafrid arbetar inom ramen för regeringsuppdraget och med de tänkta aktiviteterna. Men verksamheten och dess förutsättningar kan utvecklas i flera avseenden för att nå en högre grad av måluppfyllelse, till exempel att möta behoven hos de yrkesverksamma som arbetar med barn.

I det här kapitlet redogör vi för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys rekommendationer utifrån vad som kommit fram i utvärderingen. Flera av våra rekommendationer stämmer överens med de utvecklingsområden som Barnafrid själva beskriver.

4.1 REKOMMENDATIONER TILL REGERINGEN

Vi ger en rekommendation till regeringen som vi bedömer kan förbättra förutsättningarna för Linköpings universitet, och stärka det samlade arbetet på nationell nivå för att motverka våld mot barn.

► *Regeringen behöver förtydliga Barnafrids uppdrag i relation till andra nationella aktörer*

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys rekommenderar regeringen att förtydliga Linköpings universitets uppdrag i relation till andra nationella aktörer som arbetar med frågor om våld mot barn.

Vår utvärdering visar att det fortfarande finns behov av ett nationellt kunskapscentrum om våld mot barn som tar fram, sammanställer och sprider evidensbaserad kunskap om hur våld och andra övergrepp mot barn kan förebyggas, upptäckas och behandlas.

Vår utvärdering tar bara sikte på hur Linköpings universitet har genomfört sitt uppdrag och hur Barnafrids verksamhet relaterar till andra aktörers insatser. Vi har inte analyserat hur samhällets totala resurser för arbete mot våld mot barn skulle kunna användas på effektivast möjliga sätt. Vår utvärdering visar däremot att det saknas en enhetlig strategi för hur de olika nationella aktörerna ska komplettera varandra i det arbetet.

En genomgång av Linköpings universitets uppdrag behövs också med tanke på att omgivningen för ett nationellt kunskapscentrum som Barnafrid har ändrats sedan man fick uppdraget 2015, till exempel har Jämställdhetsmyndigheten inrättats. Även Barnafrid har föreslagit för regeringen att göra en översyn av den nuvarande nationella styrningen, bland annat om ledningen och uppföljningen av arbetet med Agenda 2030 och delmål 16.2 om att eliminera våld mot barn (Barnafrid 2020b).

Sammantaget menar vi att det finns skäl för regeringen att se över hur samhällets resurser för att motverka våld mot barn bör organiseras. Det kan till exempel avse hur man kan använda existerande strukturer mest ändamålsenligt, hur olika aktörer bör relatera till varandra och vilka resurser som bör avsättas för att få till en sammanhållen och långsiktig styrning och organisering.

En del i detta är att analysera hur ett nationellt kunskapscentrum vid ett universitet på bästa sätt kan möta behoven hos yrkesverksamma i olika sektorer. En fråga att studera vidare är därför om tonvikten för det nationella kunskapscentrumets uppdrag bör ligga på att producera ny kunskap genom forskning eller att vara en samordnande aktör. Vår utvärdering visar att det finns behov av mer forskningsbaserad kunskap inom området våld mot barn och att Barnafrids olika aktiviteter och nätverk är efterfrågade.

Vi kommer samtidigt fram till att det finns flera olika aktörer som vänder sig direkt till de yrkesverksamma som arbetar med barn, med

kunskapsstöd och utbildningar i olika former, och att Barnafrid inte är så känt bland bredare grupper.

Frågor att undersöka vidare är därför också vilken typ av samordnande roll det nationella kunskapscentrumet ska ha i förhållande till andra aktörer. Och vilken roll i kunskapsstyrningen som det nationella kunskapscentrumet ska ha, till exempel om centrumet ska sprida kunskap direkt till de yrkesverksamma som möter barn eller främst fokusera på de yrkesverksamma som arbetar på de olika sektorsmyndigheterna som i sin tur sprider kunskap vidare.

4.2 REKOMMENDATIONER TILL LINKÖPINGS UNIVERSITET

Vi ger två rekommendationer till Linköpings universitet, som vi bedömer kan bidra till att ytterligare stärka deras arbete med uppdraget att samla och sprida kunskap om våld mot barn.

- ▶ *Barnafrid behöver stärka sitt arbete med att identifiera behoven hos alla sina målgrupper och utforma verksamheten efter behoven*

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys rekommenderar Barnafrid vid Linköpings universitet att stärka sitt arbete med att identifiera behoven hos alla sina målgrupper och utforma verksamheten efter dem.

Vår utvärdering visar att Barnafrid hittills inte fullt ut har kunnat tillgodose behoven hos alla sina målgrupper. Några områden som Barnafrid skulle kunna fokusera mer på är rättsväsendet, socialtjänsten och skolan. Vi konstaterar att Barnafrid har ett brett uppdrag och att det finns utmaningar med det. Samtidigt visar vår utvärdering också att Barnafrid kan behöva utveckla sin förståelse för vilka behov av kunskap som finns hos deras olika målgrupper, hur målgruppernas förutsättningar att ta emot kunskapen ser ut och förbättra sina verktyg för att inventera användarnas behov.

Vi rekommenderar därför Barnafrid att regelbundet och systematiskt genomföra återkommande brukarundersökningar i alla sina målgrupper. Vi ser positivt på att Barnafrid i sin verksamhetsplan för 2020 anger att de ska intensifiera sina ansträngningar för att inkludera barns perspektiv i sin verksamhet, och har inlett ett arbete för att förbättra sina möjligheter att möta de olika målgruppernas behov genom att dela in verksamheten

i olika programområden och starta fler nätverk. Vi rekommenderar Barnafrid att sedan utvärdera om detta nya arbetssätt har lett till en ökad bredd i verksamheten.

Vi rekommenderar också Barnafrid att återkommande genomföra systematiska analyser av hur deras verksamhet förhåller sig till andra nationella aktörer. Barnafrids verksamhetsberättelser och verksamhetsplaner redogör för genomförda och planerade samverkansprojekt. Barnafrid kan tydligare beskriva vilka avvägningar som lett fram till de utvalda samverkansprojekten.

► *Linköpings universitet behöver analysera effekterna av Barnafrids organisatoriska placering och tydligare motivera placeringen*

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys rekommenderar Linköpings universitet att analysera effekterna av och tydligare motivera Barnafrids organisatoriska placering.

Vår utvärdering visar att Barnafrids målgrupper har farhågor om att Barnafrids nuvarande placering på den medicinska fakulteten motverkar syftet att vara ett tvärvetenskapligt och tvärprofessionellt kunskapscentrum. Vi konstaterar att Barnafrid hittills inte fullt ut har täckt in alla de sektorer som de ska enligt regeringsuppdraget. Enligt vår mening finns det därför skäl att göra en konsekvensanalys av Barnafrids placering utifrån ambitionen att Barnafrid ska vara ett brett kunskapscentrum som arbetar mot alla aktörer som möter barn, även till exempel rättsväsende och skola. En fråga att överväga i ett sådant sammanhang är om dagens placering vid en specifik ämnesfakultet är optimal.

Det är samtidigt inte givet att den organisatoriska placeringen i sig behöver avgöra bredd och inriktning för verksamheten. En ytterligare fråga att analysera är därför på vilket sätt man kan säkerställa tillräcklig bredd och tvärvetenskaplighet även med den nuvarande placeringen av Barnafrid.

Barnafrids arbete som nationellt kunskapscentrum

I det här kapitlet beskriver vi Barnafrid och dess verksamhet. Först redogör vi för centrumets uppdrag och tillkomst. Därefter beskriver vi Barnafrids verksamhet mer ingående. Representanter för Linköpings universitet har i maj 2020 fått tillfälle att lämna synpunkter på innehållet i kapitlet. Eftersom beskrivningen gäller en pågående verksamhet kan det ha skett förändringar efter vår datainsamling som pågick fram till mitten av maj 2020.

5.1 BARNAFRIDS UPPDRAG

Barnafrids vision är ett samhälle som har förmågan att ge alla barn en fredad uppväxt. I korthet består verksamhetens huvudaktiviteter av kunskapsspridning, omvärldsbevakning, samverkan, forskning och metodutveckling. Målet för verksamheten är att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn på ett strukturerat sätt. På så sätt vill man uppnå ett förbättrat förebyggande arbete samt metoder för att tidigt upptäcka våld och andra övergrepp mot barn, liksom att utveckla effektiva insatser som bidrar till att skydda och stödja barn som utsätts för våld och andra övergrepp (Barnafrid 2020a).

Det nationella kunskapscentrumet ska ha tvärprofessionell kompetens inom sina verksamhetsområden, för att kunna analysera och målgruppsanpassa kunskapen. Centrumet ska också bedriva verksamhetsnära och tvärprofessionell forskning om våld och andra övergrepp mot barn, bland annat med inriktning på förekomsten av våld mot barn och förebyggande insatser, samt ha kapacitet och trovärdighet att sprida kunskapen både regionalt och nationellt (Socialdepartementet 2015).

5.1.1 Barnafrid ska nå en bred målgrupp

Barnafrid riktar sig till personer som i sitt yrke kan möta utsatta barn. I uppdraget från regeringen framhålls att det nationella kunskapscentrumet ska arbeta utifrån en bred tolkning av våld och andra övergrepp mot barn, och ta sin utgångspunkt i barnkonventionen. Det innebär att kunskap om barn som far illa eller riskerar att fara illa på grund av fysiskt och psykiskt våld samt andra övergrepp och andra kränkningar som mobbning, vanvård och allvarlig omsorgsbrist ska omfattas i kunskapscentrumets verksamhet. Kunskap om barn som befinner sig i en utsatt situation, t.ex. barn med funktionsnedsättning, barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, sexuella övergrepp eller sexuell exploatering samt barn som har bevittnat våld ingår också.

Våld och andra övergrepp mot barn är därmed en fråga som berör flera politikområden och kräver tvärprofessionell kunskap för att det enskilda barnet ska få det skydd och stöd som behövs. Enligt regeringen behövs insatser från bland annat rättsväsendet, skolan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården (Socialdepartementet 2015).

Mot den bakgrunden har Barnafrid definierat sin primära målgrupp som ett antal professioner inom breda samhällsinstanser, som rättsväsende, skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Målgruppen omfattar även yrkesverksamma vid relevanta myndigheter och organisationer inom olika politik- och verksamhetsområden, samt i den ideella sektorn. En sekundär målgrupp är enligt Barnafrid studenter som i sitt framtida yrke kan komma att möta utsatta barn (Barnafrid 2019c).

5.1.2 Efter flera utredningar och analyser bildades Barnafrid 2015

Det nationella kunskapscentrumet Barnafrid vid Linköpings universitet bildades under andra halvan av 2015. Åren innan hade flera utredningar påtalat behovet av ett mer samordnat arbete i Sverige för att skydda barn från våld och andra övergrepp (Socialstyrelsen 2012; SOU 2014:49).

Regeringen gav i augusti 2014 Socialstyrelsen i uppdrag att göra en utlysning bland statliga universitet och högskolor i Sverige om uppdraget att vara ett nationellt kunskapscentrum, och föreslå för regeringen vem som borde få uppdraget (Socialdepartementet 2014). Utlysningsprocessen bestod av flera steg, men inför den slutliga bedömningen hade tre universitet lämnat en fullständig ansökan till Socialstyrelsen: Linköpings, Stockholms respektive Uppsala universitet. Socialstyrelsen bedömde ansökningarna med hjälp av en grupp av oberoende, utländska experter och förordade att uppdraget borde ges till Linköpings universitet (Socialstyrelsen 2015).

Mot bakgrund av Socialstyrelsens rekommendation beslutade regeringen den 17 juni 2015 att ge Linköpings universitet uppdraget. I beslutet angav regeringen att Linköpings universitet för uppdragets genomförande skulle få använda 2,5 miljoner kronor under 2015, därefter skulle ett årligt statligt anslag om 5 miljoner kronor gå till verksamheten (Socialdepartementet 2015).

Barnafrids organisation

När Barnafrid startades placerades det som ett självständigt institutionscentrum direkt underställt prefekten med ett anknyningsavtal om administrativ service på institutionen för klinisk och experimentell medicin (IKE) vid medicinska fakulteten på Linköpings universitet. Under 2016–2019 har Barnafrids verksamhet reglerats närmare genom en instruktion som beslutades av universitetets rektor. Av instruktionen framgår bland annat att Barnafrid ska ledas av en styrelse med högst nio personer, bland annat forskare från svenska lärosäten (inklusive Linköpings universitet) och företrädare för myndigheter och organisationer (Linköpings universitet 2016).

I slutet på 2019 omorganiserades den medicinska fakulteten på Linköpings universitet. Sedan januari 2020 består den av två institutioner: institutionen för biomedicinska och kliniska vetenskaper (BKV) och institutionen för hälsa, medicin och vård. Barnafrid är från början av 2020 organisatoriskt placerat på institutionen för biomedicinska och kliniska vetenskaper (BKV). I samband med omorganisationen upphävdes den tidigare instruktionen för Barnafrid. Institutionsstyrelsen vid BKV ska under 2020 besluta om instruktioner för Barnafrid.

Den här förändringen innebär bland annat att den tidigare styrelsen för Barnafrid har avskaffats. I stället planeras en rådgivande kommitté och en större referensgrupp att inrättas (Linköpings universitet 2019b). I regeringens uppdrag till Linköpings universitet står att det nationella kunskapscentrumet ska ha en ”referensgrupp med företrädare för berörda myndigheter, forskare och idéburna organisationer inom det civila samhället. Syftet med referensgruppen är att säkerställa att tillgänglig kompetens och kunskap med god kvalitet tas tillvara. I detta ingår att tydliggöra hur kunskapsutbytet mellan den nationella aktören och andra berörda i praktiken ska ske. Eventuella gränsdragningsproblem ska identifieras och undvikas” (Socialdepartementet 2015).

5.2 BARNAFRIDS VERKSAMHET

Enligt regeringens uppdrag till Linköpings universitet (Socialdepartementet 2015) ska de huvudsakliga uppgifterna för det nationella kunskapscentrumet vara att:

- identifiera behov av kunskap inom de olika verksamhetsområdena i samverkan med andra berörda aktörer
- samla, analysera och målgruppsanpassa redan befintlig kunskap och forskning om våld mot barn och andra övergrepp utifrån identifierade behov, och vara ett stöd för yrkesverksamma inom området
- ansvara för omvärldsbevakning, både nationellt och internationellt
- ta fram utbildnings- och informationsmaterial i samråd med berörda myndigheter, organisationer och forskare samt initiera eller genomföra gemensamma tvärprofessionella utbildningar och kurser, och så långt det är möjligt erbjuda dem i webbaserad form
- vara en länk mellan forskning och praktik, bl.a. genom att verka för ökad samordning samt främja nätverk för kunskapsutbyte mellan berörda huvudmän, forskare, praktiker och idéburna organisationer inom det civila samhället, både nationellt och internationellt
- identifiera angelägna utvecklingsområden och redovisa dessa varje år till regeringen med förslag till insatser
- synliggöra och ta tillvara barns synpunkter och erfarenheter i arbetet på lämpligt sätt och i den mån det är relevant
- uppmärksamma skillnader i utsatthet mellan flickor och pojkar.

5.2.1 Barnafrid arbetar med olika insatser

I det här avsnittet beskriver vi mer i detalj vad Barnafrid gör inom sina olika huvudaktiviteter.

Ta fram ny kunskap samt sammanställa och tillgängliggöra andras

En grundläggande uppgift för Barnafrid är att sammanställa och sprida kunskap till relevanta målgrupper. Bland annat innebär det att Barnafrid tar fram material som ska vara användbart för yrkesverksamma och andra. Det handlar exempelvis om kunskapsöversikter och så kallade ”Värt att veta om”-skrifter, som är en samling korta och lättillgängliga skrifter inom ett antal olika områden som rör våld och sexuella övergrepp. En viktig kanal för att sprida kunskapen är webbplatsen, dit Barnafrid samlar material i en

kunskapsbank. I kunskapsbanken, som innehåller ungefär 100 titlar, kan man hitta aktuell nationell och internationell forskning om barn som utsatts för våld och andra övergrepp.

Enligt regeringsuppdraget ska det nationella kunskapscentrumet även bedriva egen verksamhetsnära och tvärprofessionell forskning om våld och andra övergrepp mot barn, bland annat med inriktning på förekomsten av våld mot barn och förebyggande insatser. Av regeringsuppdraget framgår inte hur omfattningen av forskningen ska se ut (Socialdepartementet 2015). Forskningen vid Barnafrid har stimulerats genom medfinansiering från Linköpings universitet för en forskningsinriktad universitetslektor. Av de första årens verksamhetsredovisningar framgår att Barnafrid varje år har publicerat ett tiotal vetenskapliga artiklar. Under 2020 bedrivs tre doktorandprojekt vid centrumet (Barnafrid 2019a). Barnafrid har sedan starten bland annat gjort en kunskapssammanställning om utsattheten för våld och kränkningar hos barn med funktionsnedsättningar, och har ett pågående forskningsprojekt om barn på flykt.

Sprida kunskap och metoder genom utbildningar och föreläsningar

Barnafrid erbjuder olika typer av utbildningar, från enstaka föreläsningar till kurser som ger högskolepoäng. Exempel på ämnen är barnmisshandel, sexuella övergrepp och traumafokuserad KBT. Barnafrids anställda föreläser även på andra utbildningar. Ett exempel är att Barnafrid regelbundet deltar när exempelvis länsstyrelser anordnar temadagar och liknande aktiviteter om våld mot barn. Ett annat exempel är att Barnafrid samarbetar med Jämställdhetsmyndigheten om utbildningar om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, som följer av det nya examensmålet i högskoleförordningen som trädde i kraft 2018.

Bland andra former av kunskapsspridning kan nämnas Barnafridskonferensen, som är en tvådagarskonferens i Linköping. Hittills har två sådana konferenser ordnats, och tanken är att konferensen ska anordnas regelbundet. Barnafrid deltar också i andra arrangemang, som Almedalsveckan och olika mässor.

Aktiviteter i egna nätverk för yrkesverksamma på olika områden

Barnafrid driver ett antal nätverk för professionella som är verksamma inom området våld mot barn. Nätverken träffas regelbundet (vanligen en till två gånger per år) och syftet är att erbjuda aktuell kunskap och ge deltagarna möjlighet att dela erfarenheter med andra. Vid nätverksträffarna varvas utbildningar i form av föreläsningar med diskussioner för erfarenhetsutbyte.

Nätverksträffarna är även tillfällen att lära sig mer om hur behoven av ytterligare kunskap ser ut.

I några fall handlar det om att Barnafrid har tagit över nätverk som fanns innan centrumet bildades (till exempel startades Behandlarnätverket 1995 av BUP-Elefanten i Linköping och Barnahusnätverket 2008 på initiativ av Rädda Barnen i Stockholm), medan andra har tillkommit på Barnafrids eget initiativ. De aktuella nätverken är:

- **Behandlarnätverket**

I nätverket ingår 50–100 personer som arbetar inom barn- och ungdomspsykiatri eller andra verksamheter som erbjuder traumabehandling till barn.

- **Nätverk för traumaspecialister**

I detta nätverk ingår 20–30 traumaspecialister från högspecialiserade BUP-traumaeenheter i landet.

- **TF-KBT**

Nätverket för behandlare inom traumafokuserad KBT utgörs av 50 personer.

- **Barnahusnätverket**

Nätverket samlar personer från olika professioner, som socialtjänst, BUP, polis, åklagare och barnmedicin. Deltagarantalet varierar, till exempel var 200 personer anmälda till en träff i maj 2020.

- **Barnahusens samordnare**

Samordnarnätverket startades våren 2019 och har 30–60 deltagare.

- **Barnskyddsteam**

I nätverket ingår cirka 30 personer som alla arbetar i barn-skyddsteam på barnsjukhus runt om i landet.

- **Forskarnätverket**

Under 2019 startades ett nätverk för forskare i Sverige som verkar inom området våld mot barn. Nätverket ska vara tvärvetenskapligt och vända sig till personer inom medicin, psykiatri, juridik, socialt arbete med mera.

Utöver de ovanstående avser Barnafrid att även inrätta två nya nätverk under 2020–2021. Det är dels ett separat nätverk för elevhälsan, som beräknas få cirka 150 deltagare, dels ett nätverk för frivilligorganisationer, som beräknas få cirka 100 deltagare (Barnafrid 2019c).

Samverkan med andra myndigheter och universitet

Barnafrid har bilateral samverkan med myndigheter och andra aktörer i exempelvis utredningsuppdrag. Barnafrid är också återkommande representerade i ett tiotal samverkans- och referensgrupper. Några exempel är nätverket Nationell myndighetssamverkan för kvinnofrid som drivs av NCK, Brottsoffermyndighetens samverkansgrupp för brottsoffearbete, Socialstyrelsens samverkan i det nationella arbetet mot våld mot barn, Polisens barnråd och Myndighetsnätverket mot hedersrelaterat våld och förtryck. När regeringen vill få in synpunkter på offentliga utredningar och annat som berör våld mot barn är det också vanligt att Barnafrid är en av remissinstanserna.

Barnafrid har också olika former av internationell samverkan, till exempel inom ramen för det globala partnerskapet för att eliminera våld (global partnership to end violence against children initiative) och olika forskningssamarbeten.

Följa forskning och inhämta kunskap

Barnafrids medarbetare bevakar kunskapsområdet våld och andra övergrepp mot barn bland annat genom att aktivt följa aktuella forskningspublikationer, utredningar, kunskapsammansättningar och andra publikationer. Dessutom deltar de regelbundet i olika nationella och internationella möten. Omvärldsbevakning sker även i samverkan med andra aktörer via nationella och internationella nätverk och personliga kontakter.

Genomföra särskilda uppdrag och insatser

Linköpings universitet har återkommande fått särskilda regeringsuppdrag, med tillhörande finansiering, för det nationella kunskapscentrumet. Några av de större uppdragen är:

- **Uppdrag att utvärdera barnahusverksamheterna i Sverige**

I januari 2018 gav regeringen Linköpings universitet i uppdrag att utvärdera barnahusverksamheterna i Sverige. Regeringen angav att Linköpings universitet för genomförandet fick använda 1 000 000 kronor under 2018 (Socialdepartementet 2018a). Utvärderingen skulle identifiera både goda exempel och eventuella brister för att främja ett kvalitativt och likvärdigt bemötande för brottsutsatta barn, oavsett bostadsort. Uppdraget avrapporterades i mars 2019 (Barnafrid 2019e).

- **Uppdrag om kompetensutveckling i psykiatrisk traumavård för anställda inom barn- och ungdomspsykiatri**

Regeringen gav Linköpings universitet uppdraget i april 2018, och det ska slutredovisas senast den 15 februari 2022. Regeringen har beviljat Linköpings universitet 3 000 000 kronor per år för att genomföra uppdraget under 2018, 2019 och 2020 (Socialdepartementet 2018b). I projektet, som har fått namnet #traumapåkartan, utarbetar och genomför Barnafrid ett program med syfte att kompetensutveckla personal som i sitt arbete kommer i kontakt med traumatiserade barn och unga. Projektet sker i dialog med bland andra Socialstyrelsen, Rädda Barnen och Barnombudsmannen. Inom ramen för projektet har bland annat en övningsbok tagits fram och utveckling sker av en webbkurs som går under namnet Basprogram Barnafrid: våld mot barn. Barnafrid har även analyserat hur arbetet med psykiatrisk traumavård kan utvecklas med utgångspunkt i två modellregioner (Skåne och Västernorrland) och deras processutveckling.

- **Uppdrag om att stärka Barnhusens kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck**

I juni 2018 fick Linköpings universitet i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser om hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer barnåktenskap, tvångsåktenskap och könsstympling för landets barnhusverksamheter. För genomförandet har regeringen beviljat Linköpings universitet 500 000 kronor under 2018, 2 400 000 kronor under 2019 och 1 600 000 kronor under 2020. Till projektet, som fått namnet #enfrågaomheder, hör även att samla in och sprida erfarenheter från barnhusverksamheternas utredningsarbete av hedersrelaterad brottslighet (Socialdepartementet 2018c). Uppdraget skulle slutredovisats till regeringen senast den 17 maj 2020, men blev i april 2020 förlängt på grund av att spridningen av coronaviruset förhindrade genomförandet av planerade konferenser som skulle ha avslutat uppdraget. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 januari 2021 (Arbetsmarknadsdepartementet 2020b)

- **Uppdrag att utveckla och erbjuda kompetensstöd till kommuner och regioner i arbetet med våldsutsatta barn**

Den 12 mars 2020 beslutade regeringen att ge Linköpings universitet i uppdrag att i samverkan med Socialstyrelsen och länsstyrelserna utveckla och erbjuda kompetensstöd till kommuner och regioner i arbetet med våldsutsatta barn och barn som har bevittnat våld. Arbetet ska underlätta genomförandet av kunskap och stimulera ett långsiktigt utvecklingsarbete. För genomförandet har regeringen beviljat Linköpings universitet 500 000

kronor. Uppdraget har getts i samband med ett uppdrag till Socialstyrelsen att fördela utvecklingsmedel och ge kompetensstöd för arbete mot våld i nära relationer m.m. (Socialdepartementet 2020a).

- **Uppdrag att digitalisera ett program för kompetensutveckling inom psykiatrisk traumavård för anställda i barn- och ungdomspsykiatri m.fl.**

Den 30 april 2020 gav regeringen Linköpings universitet i uppdrag att digitalisera och tillgängliggöra det program för kompetensutveckling inom psykiatrisk traumavård som Linköpings universitet sedan tidigare har i uppdrag att ta fram. Det digitala stödet ska främst rikta sig till personal inom första linjens vård för barn och unga med psykisk ohälsa samt till personal i barn- och ungdomspsykiatri (BUP). För genomförandet har regeringen beviljat Linköpings universitet 3 000 000 kronor under 2020 (Socialdepartementet 2020b).

Utöver regeringsuppdragen har Barnafrid också fått annan extern finansiering. Ett exempel är att Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) hösten 2019 beviljade närmare 4 miljoner kronor till Barnafrid för forskningsprojektet Den långa resan om flyktingbarns situation (för åren 2019–2021).

5.3 VERKSAMHETENS RESURSER

I det här avsnittet beskriver vi Barnafrids personal och ekonomiska resurser.

5.3.1 Antalet medarbetare har gradvis ökat

Barnafrid leds av en centrumchef som har administrativt stöd av två samordnare. Utöver dem finns vid centrumet bland annat en programchef, universitetslektorer, universitetsadjunkter, utredare, doktorander, en forskningsassistent och kommunikatörer. Vid behov timanställs också bland annat konferensguider. Enligt centrumchefen hade Barnafrid följande kompetenser i maj 2020:

- Tvärvetenskaplig kompetens: medicin/barn- och ungdomspsykiatri, psykologi, psykoterapi, barn- och ungdomsvetenskap/samhällsvetenskap, beteendevetenskap, kommunikation, journalistik, neurovetenskap, pedagogik, statistik.
- Tvärprofessionell kompetens: läkare, psykolog, psykoterapeut, polis, kommunikatör, journalist, forskare, (universitets-)lärare.

Antalet anställda vid Barnafrid har successivt ökat sedan bildandet 2015, från knappt fem personer första året till att vara runt tio personer 2016–2017. I maj 2020 hade Barnafrid 16 anställda, men flera rekryteringar pågick och personalstyrkan beräknas vara uppe i 18 personer innan slutet av 2020. Utöver dagens medarbetare så har omkring ytterligare tio personer tidigare varit verksamma vid centrumet.

Anställningsformerna varierar för Barnafrids medarbetare. Tidigare var deltidsanställningar vanligt, vilket enligt centrumchefen har berott på begränsad grundfinansiering och tidsbegränsade särskilda regeringsuppdrag. Under våren 2020 har flera tidsbegränsade anställningar permanentats, och Barnafrid eftersträvar att kunna erbjuda tillsvidareanställningar för att kunna bygga upp en stabil och långsiktig kompetensförsörjning.

En doktorand är anställd vid Barnafrid på heltid, och en annan finansieras externt men är knuten till Barnafrid genom forskningsinriktning och handledning. De flesta av utredarna, som arbetar 100 procent av sin tid vid Barnafrid, är i huvudsak anställda på medel från de särskilda regeringsuppdragen. Vidare kan sägas att resurserna för administration och kommunikation överlag är anställda vid andra delar av universitetsförvaltningen, men disponeras av Barnafrid. Kommunikatörerna belastar Barnafrids budget. Detsamma har tidigare gällt även för löner till administratörer och samordnare, men medlen för detta kommer från och med 2020 i stället att huvudsakligen belasta institutionens OH-kostnader.

5.3.2 Barnafrids finansiering

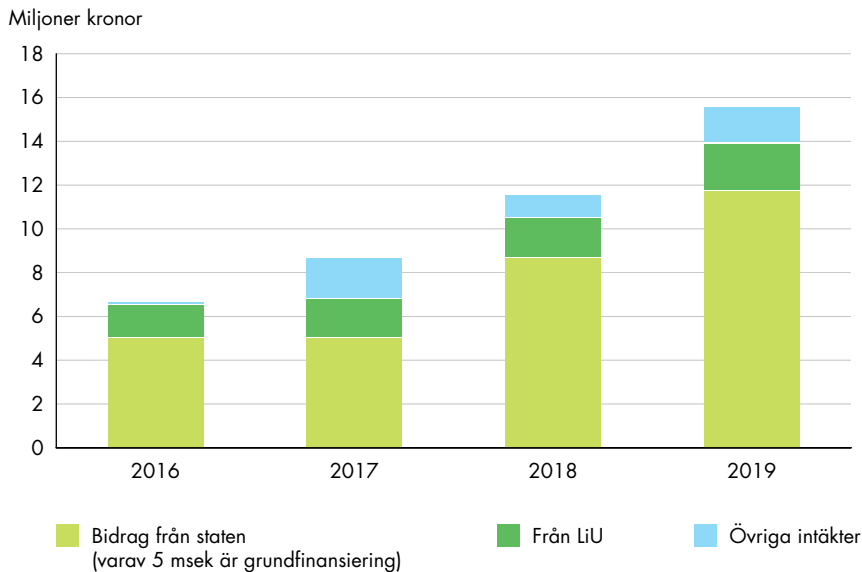
Linköpings universitet får ett anslag från regeringen på 5 miljoner kronor per år, med undantag för verksamhetens uppstartsår 2015 när det nationella kunskapscentrumet fick 2,5 miljoner kronor i anslag. Vidare har Linköpings universitet bidragit med 1,5 miljoner kronor under 2016–2020 och institutionen IKE har bidragit med ett årligt kontorsbidrag på cirka 300 000 kronor under samma period. Institutionen BKV har beslutat att fortsätta med detta stöd 2020–2022 (Linköpings universitet 2020). Verksamheten har också tilldelats ytterligare medel från nationella uppdrag, särskilda uppdrag från regeringen, forskningsmedel, samverkansprojekt, konsultuppdrag, uppdragsutbildningar med mera.

År 2019 uppgick de totala intäkterna till cirka 15,5 miljoner kronor. Figur 1 visar hur intäkterna har utvecklats under Barnafrids existens – för de verksamhetsår som har omfattat ett helt kalenderår, det vill säga 2016 och framåt.

Figur 1 visar intäkterna totalt och uppdelat på de huvudsakliga inkomstkällorna, enligt följande indelning:

- Linköpings universitet (LiU): bidrag för doktorand, lektor och kontor med mera.
- Staten: grundbidraget, bidrag för de särskilda regeringsuppdragen, vissa övriga uppdrag (till exempel från stiftelsen Allmänna Barnhuset och Socialstyrelsen).
- Övriga intäkter: konsulttjänster, uppdragsutbildning med mera.

Figur 1. Barnafrids intäkter 2016–2019 (miljoner kronor).

Som framgår av figuren har finansieringen för verksamheten expanderat under åren 2018 och 2019. Huvudskälet är de särskilda regeringsuppdrag som Barnafrid har fått särskilda medel för. Av verksamhetens kostnader är personalkostnader den största posten.

Olika perspektiv på Barnafrids verksamhet

I det här kapitlet redovisar vi vad som har kommit fram i de empiriska undersökningar som vi har genomfört. Först går vi igenom de samlade intrycken från vår intervjustudie och därefter resultaten från vår enkätundersökning.

6.1 INTERVJUUNDERSÖKNING MED MÅNGA OLIKA AKTÖRER HAR GETT FÖRDJUPAD KUNSKAP

Inom ramen för utvärderingen har vi intervjuat ett fyrtiotal personer från 25 olika organisationer. Intervjuerna genomfördes under perioden oktober 2019 till januari 2020. Vi har intervjuat de flesta av de som arbetar vid Barnafrid, inklusive den nuvarande och de tidigare centrumcheferna. Vi har även talat med fem personer som varit ledamöter i Barnafrids styrelse och med representanter för ledningen vid den medicinska fakulteten och institutionen för biomedicinska och kliniska vetenskaper på Linköpings universitet. Övriga intervjuade representerar Barnafrids olika intressenter: företrädare för Regeringskansliet, för myndigheter och andra organisationer som Barnafrid samverkar med och för organisationer som tillhör centrumets målgrupper, inklusive ett antal organisationer med tydligt barnperspektiv. Bland de intervjuade finns även forskare vid andra universitet och högskolor.

Tabell 2 visar en sammanställning av de organisationer som vi har intervjuat representanter från. Utöver dem tog vi även kontakt med fler organisationer som avböjde att medverka i en intervju, ofta med anledningen att de inte kände till Barnafrid tillräckligt väl för att uttala sig.

Tabell 2. Lista över organisationer som vi har intervjuat representanter från.

Myndigheter	Universitet/ högskolor	Andra aktörer
Arbetsmarknadsdepartementet	Ersta Sköndal Bräcke Högskola	Barnombudet i Uppsala
Barnahus Stockholm	Linköpings universitet	BRIS
Barnombudsmannen	Linnéuniversitetet	BUP Elefanten (region Östergötland)
Länsstyrelsen Kalmar län	Karolinska institutet	Region Västernorrland
Länsstyrelsen Skåne	Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) på Uppsala universitet	Rädda Barnen
Länsstyrelsen Västerbotten	NKVTS: Nasjonalt kunskapscenter om vold og traumatisk stress	Stiftelsen Allmänna Barnhuset
Socialdepartementet	Uppsala universitet, kunskapscentrum för katastrofpsykiatri	Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
Socialstyrelsen		
Polismyndigheten		
Åklagarmyndigheten		
Åklagarkammaren i Sundsvall		

Intervjuerna har varit semistrukturerade och har kvalitetssäkrats löpande för att säkerställa att vi har uppfattat de intervjuades utsagor på rätt sätt. En del i detta var att vi som avslutning på intervjuerna sammanfattade intervjuens huvudpunkter och frågade om den intervjuade höll med om summeringen. Samtliga svarande gav ett sådant godkännande, i vissa fall efter någon justering.

Bland de intervjuade råder i stort sett konsensus i flera frågor, men det finns också skilda uppfattningar om flera förhållanden. I de följande avsnitten har vi sammanfattat vad som framkommit i intervjuerna utifrån några teman.

6.1.1 Uppdraget och hur verksamheten utvecklats

Många av de intervjuade har haft synpunkter på Barnafrids uppdrag och hur verksamheten har utvecklats.

Det behövs ett nationellt kunskapscentrum

Det är viktigt att det finns ett nationellt kunskapscentrum för frågor om våld mot barn – det är en synpunkt som vi mött från i stort sett samtliga intervjuade. Den övervägande majoriteten av de intervjuade menar också att det uppdrag Barnafrid har fått av regeringen i grund och botten är rätt utformat.

Barnafrid har inte fullt ut levt upp till sitt uppdrag

Även om uppdraget anses vara rätt, så råder det dock även i stort sett konsensus bland de intervjuade om att Barnafrid i praktiken inte fullt ut har kunnat leva upp till regeringsuppdraget. Dessa synpunkter har ofta handlat om att Barnafrid under de år centrumet funnits aldrig har lyckats uppnå den bredd i verksamheten som regeringen efterlyser. Vanligen har dessa synpunkter avsett att Barnafrid inte i tillräcklig utsträckning har nått ut till alla de målgrupper som regeringen pekade ut inför centrumets bildande. Flera intervjuade har framfört att omfattningen på Barnafrids insatser gentemot bland annat skolan och rättsväsendets olika aktörer har varit mindre än önskvärt.

Barnafrid bör förbättra sin förmåga att inventera användarnas behov

Flera svarande har framfört att Barnafrid borde bli bättre på att kartlägga och tillgodose behoven hos samtliga tänkta målgrupper, bland annat har flera sagt att skolan och rättsväsendets olika aktörer är underprioriterade. Även vissa externa forskare har framfört att Barnafrid inte i tillräcklig grad har lyckats etablera fungerande samverkan med andra lärosäten. En bättre sådan samverkan skulle enligt forskarna göra det lättare för Barnafrid att identifiera både vilka forskningsbehov som finns på området våld mot barn och hur och av vem dessa behov skulle kunna tillgodoses.

Varierande syn på lämpligt forskningsfokus

Flera av de intervjuade har framfört att inriktningen för Barnafrids verksamhet i viss mån har varierat över tid, även om uppdraget från regeringen formellt sett har varit detsamma under hela centrumets existens. Variationerna ska bland annat ha handlat om olika betoning på vikten av att kommunicera med omvärlden och om vilken vetenskapssyn som bör prägla verksamheten. Det senare handlar framför allt om ifall Barnafrids forskning om våld mot barn främst bör ske inom ramen för medicinsk forskning eller om den även bör inkludera mer samhällsvetenskapliga discipliner.

Flera av de forskare vi har intervjuat vid andra lärosäten har efterlyst ett mer tvärvetenskapligt perspektiv hos Barnafrid och att centrumet borde ha ett större fokus på bland annat sociologi och socialt arbete.

Olika åsikter om Barnafrids organisation

De organisatoriska förändringar som skett på senare tid (ny ledning för Barnafrid, institutionsförändring och avskaffande av Barnafrids styrelse) tolkas av de flesta som har uttalat sig i frågan som att det sker en ökad fokusering på det medicinska perspektivet. Däremot varierar det bland de intervjuade om de anser att en sådan utveckling är positiv eller negativ. Det verkar i mycket hänga samman med om man anser att Barnafrids verksamhet hade behövt vara mer tvärvetenskaplig. Att ett nationellt kunskapscentrum bör baseras på en vetenskaplig grundsyn och ha forskningskompetenta medarbetare är många intervjuade överens om, men däremot finns olika syn på vilken typ av forskning som är mest relevant i sammanhanget.

I huvudsak bra med placering vid ett universitet

Att Barnafrid är placerat vid ett universitet anser de flesta som uttalat sig i frågan är bra. Flera intervjuade menar att det av legitimitetsskäl är en nödvändighet för en verksamhet som ska fungera som en brygga mellan forskning och praktik. Samtidigt kan noteras att ungefär en fjärdedel av de som i intervjuerna haft synpunkter på placeringen vid ett universitet menar att det finns en risk att fokus för verksamheten enbart blir på att bedriva egen forskning, snarare än att sprida kunskapen till de yrkesverksamma.

Barnafrid behöver bli synligare

En vanlig synpunkt från de intervjuade är att Barnafrid inte är tillräckligt synligt och att kännedomen om centrumets insatser inte är så stor bland de tänkta målgrupperna, utöver de som deltar i Barnafrids nätverk. Ganska många av de vi intervjuat har också framfört att de bara har haft begränsade kontakter med Barnafrid och därför har svårt att uttala sig närmare om verksamhetens inriktning och karaktär.

I huvudsak god kvalitet

Intervjuerna har gett en varierad bild av verksamhetens kvalitet. Den vanligaste synpunkten är ändå att Barnafrid har gjort goda insatser.

Barnafrids uppdrag är stort i förhållande till dess anslag

Bland de intervjuade råder i stort sett konsensus om att Barnafrid har för små resurser för att kunna genomföra sitt grunduppdrag på avsett vis. Många

av de som pekat på problem i verksamheten, exempelvis de synpunkter som nämndes ovan om otillräcklig bredd och bristande synlighet, har också sagt sig ha förståelse för att storleken på det årliga anslaget gör att Barnafrid kan ha svårt att fullt ut uppfylla sitt uppdrag.

Det tar tid att bygga upp ett nationellt kunskapscentrum

I sammanhanget kan också sägas att några av de intervjuade menar att de problem som förekommit bör ses i ljuset av att det tar tid att bygga upp ett nationellt kunskapscentrum som Barnafrid. Flera intervjuade har, när de har försökt bedöma hur långt Barnafrid har kommit, gjort jämförelser med Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). Det har då framför allt handlat om att de intervjuade har pekat på att NCK har varit verksamma under längre tid och därför är mer etablerade.

6.1.2 Barnafrid i relation till andra aktörer

I intervjuerna har olika synpunkter framkommit på hur Barnafrid interagerar med andra aktörer.

Barnafrid är en bra samverkanspart, men kan behöva bli mer alert

Barnafrid samverkar med ett stort antal organisationer, både bilateralt och i större nätverk av olika slag. Det kan handla både om etablerade samverkanskonstellationer som träffas återkommande och om mer ad hoc-artad och tidsbegränsad samverkan, exempelvis inom ramen för ett särskilt uppdrag. Den bild som intervjustudien ger är att Barnafrid i huvudsak fungerar väl som samverkanspart, både när centrumet självt driver samverkan (till exempel i de nätverk man ansvarar för) och när Barnafrid medverkar i samverkan som drivs av andra.

Det finns dock även kritiska röster. Några svarande har upplevt sina kontakter med Barnafrid som tröga och segdragna, exempelvis sägs Barnafrid ha varit sena med att återkoppla i samråd om vissa uppdrag eller vid förfrågningar om möjligheter för Barnafrid att hålla föreläsningar. Vissa forskare vid andra universitet och högskolor har också framfört att Barnafrid haft ett ganska slutet förhållningssätt och inte gjort tillräckligt för att etablera samverkan med andra lärosäten.

Många aktörer arbetar med frågor om våld mot barn

Det finns många olika aktörer som på olika sätt arbetar med frågor om våld mot barn. När det gäller att erbjuda kunskap av olika slag handlar det, utöver Barnafrid, på övergripande nivå bland annat om myndigheter som

Barnombudsmannen, Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen och den statliga stiftelsen Allmänna Barnhuset och andra kunskapsresurser, som kompetenscentrumet om kvinnofrid NCK och kompetensteamet vid Länsstyrelsen i Östergötland som har ett nationellt uppdrag om hedersrelaterat våld och förtryck. Även olika ideella organisationer (till exempel Rädda Barnen, BRIS och Ecpat) sprider information om våld och andra övergrepp mot barn.

De vi har intervjuat säger sig överlag ha tillräcklig kunskap om området för att kunna skilja olika organisationers uppdrag från varandra, men flera av dem tror att detta är svårare för många yrkesverksamma utan mer detaljerad kunskap. I intervjuerna har dock ingen av dem som fått frågan sagt sig ha upplevt att olika organisationer ger motstridiga budskap. Några intervjuade menar att regeringen borde ställa större krav på att olika aktörer, åtminstone de statliga, ska utveckla sin samverkan. En förutsättning för en väl fungerande samverkan är enligt flera en förtydligad styrning, där alla som ska samverka har det uttalade uppdraget i regleringsbrev och andra styrdokument.

Utveckla samverkan med andra lärosäten

Ett område där Barnafrid enligt flera svarande borde kunna utveckla sin samverkan är den som berör kontakter med forskare vid andra universitet och högskolor. Barnafrid har under 2019 etablerat ett forskarnätverk, men enligt flera av de forskare vid andra lärosäten som vi har intervjuat finns det mer att göra med en sådan samverkan. Det ger även Barnafrid själva uttryck för.

Alla känner alla

Det kan också noteras att intervjustudien ger en bild av att antalet personer som på mer övergripande nivå arbetar med frågor om våld mot barn i Sverige är relativt begränsat. Aktörerna stöter ofta på varandra i olika sammanhang, och det är inte ovanligt att man under sitt yrkesliv går mellan forskning, myndigheter och ideella organisationer. Därför finns det ofta personkopplingar mellan företrädare för olika organisationer. I flera av våra intervjuer med organisationer i Barnafrids omvärld har också svarande inledningsvis påpekat att hen är personligt bekant med någon av Barnafrids medarbetare.

6.1.3 Organisation och styrning

I intervjuerna har många kommenterat verksamhetens resurser. En del har även uttryckt oro över att Barnafrid har haft hög personalomsättning.

Små resurser ger liten personal

När det gäller frågor om Barnafrids organisation och styrning finns det framför allt en aspekt som det stora flertalet av de intervjuade är överens om – nämligen att Barnafrid har för små resurser i förhållande till sitt uppdrag. De ekonomiska resurserna är enligt de intervjuade för små, vilket också medför att antalet anställda blir väl litet.

Bra medarbetare, men stor personalomsättning

Överlag anser de intervjuade att Barnafrid har kompetenta och engagerade medarbetare. Vissa svarande har dock en bild av att Barnafrid på senare tid har genomgått en ganska turbulent period, med bland annat stor personalomsättning, vilket de uttryckt en oro över.

Oro för att anknytningen till medicinska fakulteten påverkar rollen som nationellt kunskapscentrum

Vissa av de intervjuade har varit frågande inför de organisatoriska förändringar som skett på senare tid (ny ledning för Barnafrid, institutionsförändring och avskaffande av Barnafrids styrelse). De har tolkat förändringarna som att Barnafrids verksamhet riskerar att bli väl hårt knuten både till Linköpings universitet i allmänhet och till den medicinska fakulteten i synnerhet, med en möjlig konsekvens att rollen som brett, nationellt kunskapscentrum kan påverkas negativt.

Resursfördelningen kan behöva förändras

Några intervjuade har också diskuterat om resursfördelningen till Barnafrid sker på ett optimalt sätt. I dag styr regeringen verksamhetens inriktning och omfattning genom dels ett grundbidrag på 5 miljoner kronor per år, dels de särskilda regeringsuppdragen med medföljande finansiering. Även om de särskilda regeringsuppdragen enligt de intervjuade berör frågor av relevans för Barnafrids verksamhet, så menar vissa att de inte fullt ut svarar upp mot behov hos hela bredden av centrumets tänkta målgrupper. Genom att de särskilda bidragen till de särskilda uppdragen står för en så stor del av Barnafrids samlade finansiering har flera svarande också framfört att den fulla bredden av målgrupperna inte heller beaktas i medelstilledningen.

Att en så stor del av Barnafrids budget utgörs av finansiering för tidsbegränsade regeringsuppdrag är enligt vissa intervjuade inte heller optimalt. Det sägs bland annat försvåra en långsiktig rekryteringsplanering, eftersom det kan innebära svårigheter att erbjuda anställda tillsvidareanställningar.

6.2 ENKÄTUNDERSÖKNINGEN HAR BREDDAT BILDEN

Inom ramen för utvärderingen genomförde vi en webbaserad enkätundersökning under december 2019. Syftet med enkäten var att få en bred bild av berörda aktörers syn på hur Barnafrids arbete hittills har fungerat. Ett ytterligare syfte var att få aktörernas syn på hur arbetet på nationell nivå för att stödja barn som utsätts för våld och andra övergrepp allmänt sett skulle kunna förbättras.

I det här avsnittet beskriver vi först vilka som fått enkäten och vilka som svarat. Därefter behandlar vi frågor om hur de svarande haft kontakt med Barnafrid (typ av kontakt och frekvens) och om deras syn på kunskapscentrumets arbete. Avslutningsvis redovisar vi hur de svarande tycker att det nationella arbetet för att stödja barn som utsätts för våld och andra övergrepp kan förbättras.

6.2.1 Enkäten skickades till Barnafrids olika målgrupper

Enkäten skickades till ett riktat urval av yrkesverksamma inom de områden Barnafrid arbetar inom, och då primärt personer som Barnafrid har kontaktuppgifter till genom att de exempelvis ingår i centrumets olika nätverk eller har deltagit i utbildningar, konferenser eller liknande.

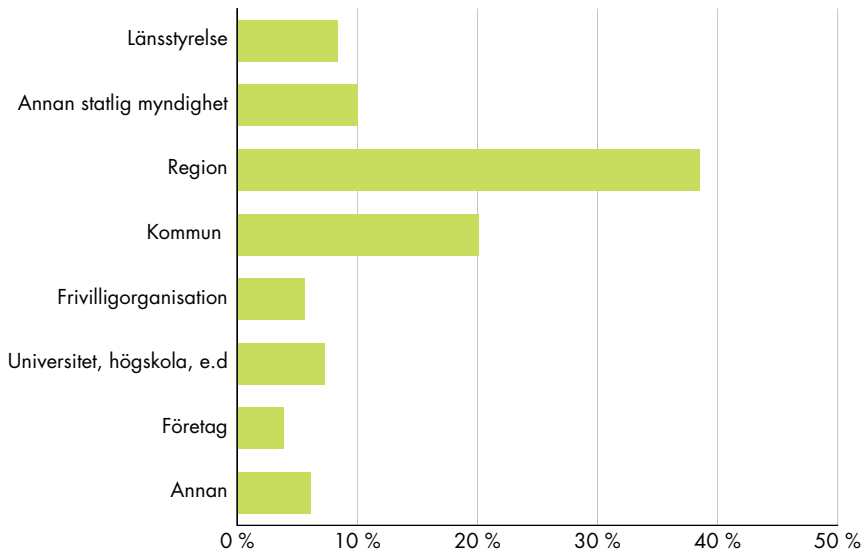
Sammanlagt gick enkäten ut till 519 personer, varav 23 mejl studsade (den reella ramen var alltså 496 svarande). Totalt kom det in 184 svar. Svarefrekvensen var därmed 37 procent. Skälet till bortfallet kan vi bara spekulera om. I missivet till enkäten nämndes att syftet med enkäten var att få berörda aktörers syn på hur Barnafrid hittills har fungerat. Möjligen har det medfört att personer som inte tyckt sig ha någon djupare bild av Barnafrid har valt att avstå från att svara.

Vi kan dock konstatera att det inte finns någon snedvridning i svarsbilden när det gäller vilka typer av organisationer som de svarande representerar. I den totala enkätpopulationen ingick företrädare för bland annat kommuner, regioner, länsstyrelser och andra statliga myndigheter, frivilligorganisationer, företag, och universitet och högskolor. Hur många personer enkäten skickades till varierade mellan de olika organisationstyperna. Procentuellt sett är dock andelen som har svarat i huvudsak lika stor inom respektive organisationstyp. Fördelningen på organisationstyper bland de svarande är alltså i huvudsak densamma som motsvarande fördelning i den totala enkätpopulationen.

6.2.2 Barnafriids målgrupper finns inom många sektorer

Barnafriids intressenter finns inom flera olika samhällssektorer. Det framgår också av de som har svarat på vår enkät, eftersom de representerar många organisationstyper. Den största andelen består av företrädare för regioner (39 procent) följt av kommuner (20 procent). Bland övriga svarande är länsstyrelser (8 procent) och andra statliga myndigheter (10 procent) vanligast. Svartalernativet ”annan” kunde preciseras i en öppen fråga – det absolut vanligaste var att de svarande i dessa fall angav att de representerar Barnahus. Figur 2 visar fördelningen mellan samtliga svartalernativ.

Figur 2. Vilken typ av organisation representerar du?

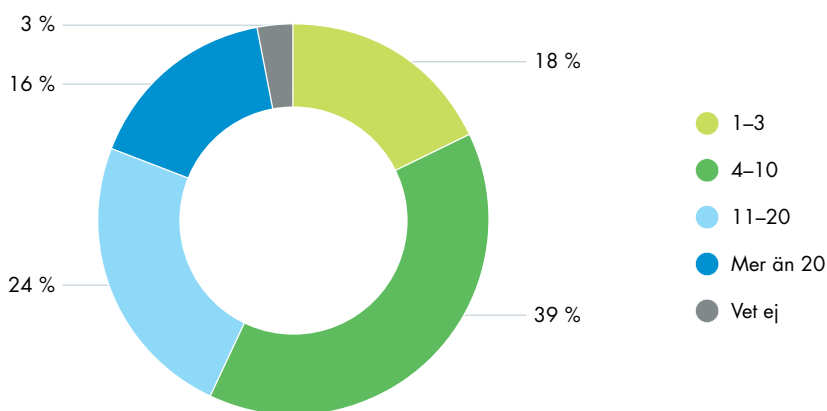
De svarandes egen roll i organisationen varierar. I enkäten fick de tre alternativ: chef, medarbetare eller annan (med möjlighet att i en öppen fråga specificera vad detta innebär). Det klart vanligaste svaret var medarbetare, som angavs av 73 procent. Vidare angav 11 procent att de är chefer, medan 16 procent angav någon annan roll. Bland de senare var den vanligaste specificeringen ”samordnare”.

6.2.3 Antalet kontakter med Barnafrid varierar

Inledningsvis i enkäten frågade vi även om de svarandes kontakter med Barnafrid: om de har haft kontakt, och i sådana fall hur många gånger och i vilken form. Det var 90 procent som svarade att de någon gång haft kontakt med Barnafrid, medan 8 procent svarade nej på frågan och 2 procent angav "vet ej". Figur 3 visar hur ofta de som angett att de haft kontakt med Barnafrid har varit i kontakt med centrumet.

Figur 3. Hur många gånger har du haft kontakt med Barnafrid sedan det startade 2015?

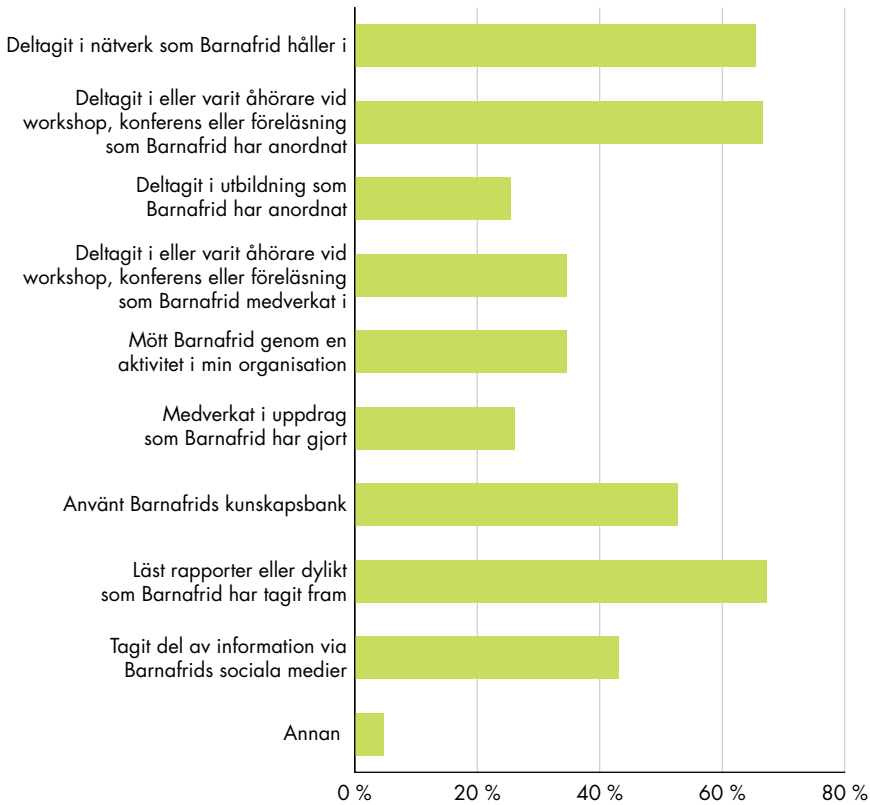
Som framgår av figuren finns det en ganska stor variation mellan de svarande i hur ofta de haft kontakt med Barnafrid. Det är i stort sett lika många som bara har haft ett fåtal kontakter (18 procent har angett 1-3 gånger) respektive som har haft många kontakter (16 procent har angett mer än 20 gånger). Den stora majoriteten finns dock i de två mellanalternativen 4-10 respektive 11-20 gånger.

I enkäten frågade vi också på vilket sätt de svarande har kommit i kontakt med Barnafrid. De kunde kryssa i flera alternativ och dessutom ange "annan" med möjlighet att specificera i en öppen fråga. De fördefinierade alternativen var exempel på återkommande aktiviteter som Barnafrid anordnar, som nätverk, utbildningar, workshoppar och konferenser. Ett annat alternativ avsåg om den svarande deltagit i eller varit åhörare vid en workshop, konferens, föreläsning eller liknande som andra aktörer anordnat och där Barnafrid medverkat. Ytterligare alternativ avsåg om den svarande mött företrädare för Barnafrid i någon aktivitet som den svarandes egen organisation anordnat (till exempel nätverk) eller om den svarande medverkat

i uppdrag som Barnafrid gjort, till exempel som samrådspart eller genom att ha blivit intervjuad.

Slutligen fanns också tre alternativ som handlade om användningen av Barnafrid som kunskapskälla, om den svarande använt Barnafrids kunskapsbank, läst rapporter eller liknande som centrumet tagit fram eller tagit del av information via Barnafrids sociala medier. Figur 4 visar hur de svarande har kommit i kontakt med Barnafrid.

Figur 4. Hur har du kommit i kontakt med Barnafrid? (Flera alternativ möjliga)

Som framgår av figuren är de vanligaste kontaktvägarna att ha deltagit i nätverk som Barnafrid håller i, att ha deltagit i eller varit åhörare vid workshop, konferens, föreläsning eller liknande som Barnafrid anordnat respektive att ha läst rapporter eller liknande som Barnafrid tagit fram. Två tredjedelar av de svarande anger att de har haft dessa typer av kontakter med Barnafrid.

Det kan dock noteras att samtliga de fördefinierade alternativen har angetts relativt frekvent av de svarande – samtliga alternativ har kryssats i av minst en fjärdedel. Sammantaget ger detta enligt vår mening en bild av att det finns en betydande efterfrågan på Barnafrids tjänster bland de tänkta målgrupperna.

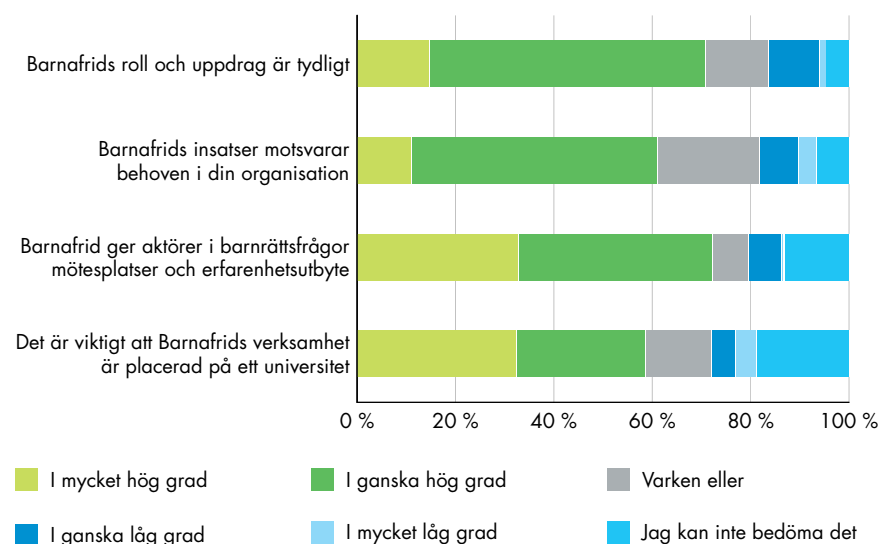
Som kommentar till figuren kan också sägas att specificeringarna i den lilla andel (5 procent) som har angett alternativet ”annan” inte visar något tydligt mönster. Ett par exempel på svar är dock att på egen hand ha använt material från Barnafrid i interna utbildningar och liknande, och att ha haft annan samverkan med Barnafrid än vad som ryms i de fördefinierade alternativen (till exempel i form av chefsarbete eller genom att ha varit inbjuden som föreläsare).

6.2.4 I enkäten får Barnafrids verksamhet ett positivt betyg

I enkäten ställdes sju frågor om hur de svarande anser att Barnafrids verksamhet fungerar i olika avseenden. De svarande ombads att bedöma hur de upplever olika aspekter av kunskapscentrumets arbete.

Vi frågade först om de anser att Barnafrids roll och uppdrag är tydligt, om Barnafrids insatser motsvarar behoven som de har, om Barnafrid ger aktörer i barnrättsfrågor mötesplatser och erfarenhetsutbyte och om det är viktigt att Barnafrids verksamhet är placerad på ett universitet. Figur 5 visar svaren på frågorna.

Figur 5. I vilken grad anser du att ...

Barnafrids roll tycks i huvudsak vara tydlig för de som svarat på enkäten: 71 procent svarade att de i mycket eller ganska hög grad anser att Barnafrids roll och uppdrag är tydligt. Andelen som anser att detta bara stämmer i ganska eller mycket låg grad är 12 procent.

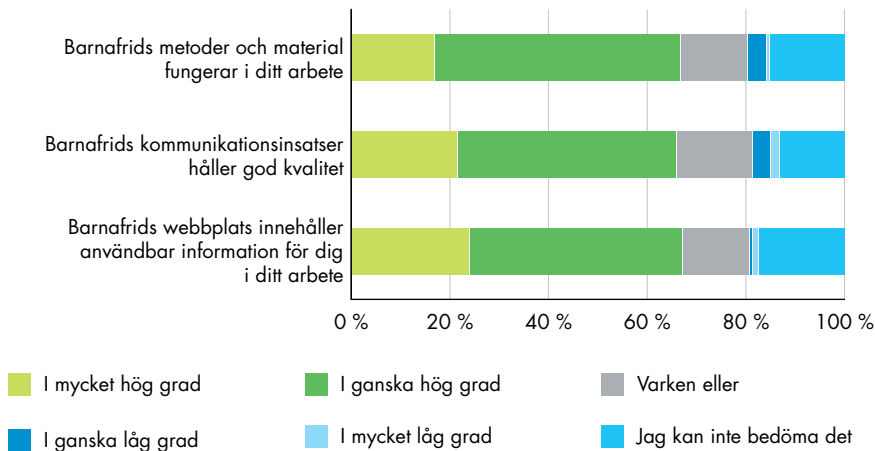
Det är färre (61 procent) som anser att Barnafrids insatser i mycket eller ganska hög grad motsvarar behoven som finns i den svarandes organisation. Ungefär en femtedel av de svarande har dock i detta fall svarat ”varken eller”, så andelen som svarat i ganska eller mycket låg grad är i detta fall drygt 10 procent.

En del i Barnafrids roll som länk mellan forskare och praktiker är att bidra till att det finns gemensamma mötesplatser där de som jobbar med barnrättsfrågor kan utbyta erfarenheter. Närmare tre fjärdedelar av de svarande anser att Barnafrid i mycket eller ganska hög grad bidrar till att det finns sådana mötesplatser. Omkring 7 procent anser att det bara stämmer i ganska eller mycket låg grad.

Ungefär 60 procent av de svarande anser att det är mycket eller ganska viktigt att Barnafrids verksamhet är placerad på ett universitet. Det är omkring en femtedel som har angett att de inte kan bedöma frågan.

De svarande fick även frågor om de anser att Barnafrids metoder och material fungerar i deras arbete, om Barnafrids kommunikationsinsatser håller god kvalitet och om Barnafrids webbplats innehåller användbar information. Svaren på dessa frågor framgår av figur 6.

Figur 6. I vilken grad anser du att ...

Som figuren visar är svarsbilden ganska enhetlig i de tre frågor som kan sägas handla om Barnafrids kunskapsförmedling i olika avseenden. Omkring två tredjedelar av de svarande instämmer i mycket eller ganska hög grad i att Barnafrids metoder och material fungerar i deras arbete, att centrumets kommunikationsinsatser håller god kvalitet och att Barnafrids webbplats innehåller användbar information för dem i deras arbete. I samtliga dessa frågor är det också en liten andel som svarat i mycket eller ganska låg grad, medan andelen som inte kan bedöma ligger på cirka 15–20 procent.

6.2.5 Många har svarat på de öppna frågorna

Som avslutning på enkäten ställdes också ett par frågor med öppna svarsalternativ:

- Hur skulle arbetet på nationell nivå för att stödja barn som utsätts för våld och andra övergrepp kunna förbättras?
- Har du några andra synpunkter om Barnafrid som du vill framföra?

Det är ett stort antal svarande som har lämnat svar på de öppna frågorna – nära 120 på den första frågan och nära 80 på den andra. Många av de svarande tycks dock i stort sett ha behandlat de två frågorna som en och samma, i det att deras svar i båda fallen har handlat om Barnafrid och hur centrumet kan utvecklas. Alltså ägnar ungefär en tredjedel av de svarande sina svar på frågan om det nationella arbetet explicit åt Barnafrid och dessutom har flera andra svarande främst behandlat sakförhållanden som huvudsakligen berör Barnafrids verksamhet. En del svarande har dock gett ett mer allmänt och övergripande svar på frågan om det nationella arbetet.

Mot den bakgrunden redovisar vi i nästa avsnitt svaren som handlar om Barnafrid för sig och de mer allmänna svaren för sig.

Synpunkter på hur Barnafrid fungerar och hur centrumet kan utvecklas

Även om antalet öppna svar är många, så är det vissa synpunkter som ofta återkommer. De vanligaste svaren kan sammanfattas i följande punkter.

- **Positiva tillrop.**

Omkring en femtedel av svaren på enkätfrågan ”Har du några andra synpunkter om Barnafrid som du vill framföra?” utgörs av kortfattade, positiva tillrop – av typen ”bra att Barnafrid finns”, ”fortsätt det viktiga arbetet” och liknande.

- **Placeringen i Linköping.**

Ett antal svarande menar att Linköping geografiskt sett inte är en optimal placering av ett nationellt kunskapscentrum. Det sägs vara tidskrävande att resa till arrangemang i Linköping, i synnerhet för personer bosatta i landets norra delar. Några svarande framför att en lokalisering till Stockholmsområdet skulle vara bättre.

- **Verksamhetens bredd.**

Flera svarande efterfrågar en större bredd i Barnafrids insatser. Oftast framhåller de svarande olika verksamhetsområden som de önskar att Barnafrid skulle ägna sig mer åt. Områden som då har lyfts fram är exempelvis skolan, socialtjänsten och rättsväsendet. Dessutom har några svarande framfört att Barnafrid behöver utveckla sin förmåga att vara en länk mellan forskning och praktik. Att Barnafrid har sin grund i ett vetenskapligt synsätt är i sig bra, men de svarande efterfrågar en bättre förståelse för de yrkesverksammas förutsättningar.

- **Verksamhetens synlighet.**

Flera svarande menar att Barnafrid behöver bli tydligare och mer synligt. Några framhåller att Barnafrid allmänt sett behöver bli mer känt. En del av de svarande menar också att Barnafrids kommunikation kan bli tydligare, framför allt upplever flera svarande att centrumets webbplats är svårnavigerad. Dessutom har vissa svarande framfört att Barnafrid också borde kunna ge tydligare rekommendationer i sak, exempelvis om hur man som yrkesverksam bör agera i olika situationer.

- **Barnafrids organisation.**

Flera svarande framhåller att Barnafrid har en kompetent och kunnig personal. Samtidigt skriver vissa svarande att Barnafrid har haft en ganska hög personalomsättning på senare tid, vilket oroar dem. Flera av de svarande framhåller också att Barnafrid har begränsade ekonomiska resurser.

Synpunkter på hur arbetet på nationell nivå skulle kunna förbättras

Synpunkterna på arbetet på nationell nivå har ofta behandlat Barnafrid och dess verksamhet. Det är även cirka en femtedel av de som svarat på den här frågan som har lämnat synpunkter som har att göra med Barnahusens verksamhet i Sverige.

En vanlig synpunkt är att Barnahusens verksamhet behöver bli mer likartad över landet. Däremot varierar synen på hur en sådan harmonisering bör gå till. Vissa svarande efterfrågar nationella, styrande riktlinjer, medan andra snarare vill ha rekommendationer som det är frivilligt att följa.

Många menar också att Barnafriid borde kunna utforma sådana styr- eller vägledningsdokument.

I övrigt är det framför allt en typ av synpunkt som återkommer ofta. Det handlar om att relativt många av de svarande efterfrågar en förbättrad samordning av arbetet på nationell nivå, för att stödja barn som utsätts för våld och andra övergrepp. Svaren handlar både om organisatorisk samordning och om behov av mer och tydligare riktlinjer.

Referenser

- Arbetsmarknadsdepartementet (2019). *Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende Jämställdhetsmyndigheten*. Regeringsbeslut 2019-10-17, A2019/01892/JÄM.
- Arbetsmarknadsdepartementet (2020a). *Barnrättsdelegationen*. <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/02/asa-lindhagen-traffade-barnratts-delegationen/> [Hämtat 2020-03-20].
- Arbetsmarknadsdepartementet (2020b). *Förlängt uppdrag till Barnafrid om hedersrelaterat våld och förtryck*. <https://www.regeringen.se/press-meddelanden/2020/04/forlangt-uppdrag-om-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-till-barnafrid/> [Hämtat 2020-05-16].
- Barnafrid (2016, 2017, 2018, 2019). *Styrelseprotokoll*.
- Barnafrid (2016). *Verksamhetsredovisning för Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum vid Linköpings universitet 1/7 – 31/12 2015*. Dnr IKE-2016-00106.
- Barnafrid (2017). *Verksamhetsredovisning för Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum vid Linköpings universitet 1/1 – 31/12 2016*. Dnr IKE-2017-00345.
- Barnafrid (2018a). *Verksamhetsredovisning för Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum vid Linköpings universitet för perioden 2017*. Dnr IKE-2018-00056.
- Barnafrid (2018b). *Angelägna utvecklingsområden 2018*. Dnr IKE-2018-00056.
- Barnafrid (2018c). *Verksamhetsplan för Barnafrid 2019*. Dnr LIU-2018-00671.
- Barnafrid (2019a). *Verksamhetsplan 2020*. Dnr IKE-2019-00606.
- Barnafrid (2019b). Svar på frågor inför studiebesök vid Barnafrid 2019-09-09.

- Barnafrid (2019c). *Verksamhetsredovisning för Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn 2018*. Dnr IKE-2019-00136.
- Barnafrid (2019d). *Angelägna utvecklingsområden 2019*. Dnr IKE-2019-00136.
- Barnafrid (2019e). *Slutrapport utvärdering av Barnahus*. Dnr LiU-2018-00240.
- Barnafrid (2020a). *Om oss*. <https://liu.se/forskning/barnafrid/om-oss> [Hämtat 2020-05-18].
- Barnafrid (2020b). *Angelägna utvecklingsområden 2020*. Dnr BKV-2020-00282.
- Barnafrid (2020c). *Verksamhetsplan 2020*. Dnr BKV-2020-00263.
- Barnombudsmannen (2020a). *Barnkonventionen*. <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/> [Hämtat 2020-03-20].
- Barnombudsmannen (2020b). *Dom tror att dom vet bättre. Barnet som rättighetsbärare*.
- BRÅ – Brottsförebyggande rådet (2018). *Skolundersökningen om brott 2017. Om utsatthet och delaktighet i brott*. Rapport 2018:5.
- BRÅ – Brottsförebyggande rådet (2020). *Statistik utifrån brottstyper, barnmisshandel*. <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/barn-misshandel.html> [Hämtat 2020-05-15].
- EVAC – End Violence Against Children (2020). *Det globala partnerskapet för att eliminera våld mot barn. Sweden*. <https://www.end-violence.org/impact/countries/sweden#opportunities> [Hämtat 2020-03-24].
- COST – European Cooperation In Science and Technology (2019). *Multi-Sectoral Responses to Child Abuse and Neglect in Europe: Incidence and Trends*. Open Call Collection OC-2019-1-23809. Proposal Reference OC-2019-1-23809.
- FN:s barnrättskommitté (2015). *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport*. CRC/C/SWE/CO/5.
- Jernbro, C. och Janson, S. (2017). *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Jämställdhetsmyndigheten (2020). *Arbete pågår – en barnrättslig analys. Del III av åiterrapportering av regleringsbrevsuppdrag*. Rapport 2020:1.
- Linköpings universitet (2016). *Instruktion för Nationellt kunskapscentrum för våld och andra övergrepp mot barn – Barnafrid*. Dnr LiU-2016-02111.
- Linköpings universitet (2017). *Arbetsordning styrelsen för Barnafrid*. Dnr IKE-2017-00496.

- Linköpings universitet (2018). *Anknytningsavtal för Barnafrid – Nationellt Kunskapscentrum för kunskap om våld och andra övergrepp mot barn*. Dnr LiU-2018-01693.
- Linköpings universitet (2019a). *Förordnande av centrumchef vid Nationellt kunskapscentrum för våld och andra övergrepp mot barn – Barnafrid, Institutionen för klinisk och experimentell medicin*. Dnr LiU-2019-02999.
- Linköpings universitet (2019b). *Beslut om ändring av centrumform för Nationellt kunskapscentrum för våld och andra övergrepp mot barn – Barnafrid*. Dnr LiU-2019-04279.
- Linköpings universitet (2020). Dnr Liu-2020-00076.
- NCK – Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet (2020). *Det här är Nationellt centrum för kvinnofrid*. <https://nck.uu.se/om-nck/> [Hämtat 2020-05-17].
- NKVTS – Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress (2020). *Om oss* <https://www.nkvts.no/om-oss/> [Hämtat 2020-05-17].
- OECD (2019). *Better Criteria for Better Evaluation – Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use*.
- Regeringen (2020). *Agenda 2030 och globala målen*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/> [Hämtat 2020-03-20].
- SCB – Statistiska centralbyrån (2019). *Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige. Statistisk lägesbild 2019*.
- SKR – Sveriges Kommuner och Regioner (2020). *Nätverk barnets Rättigheter* <https://skr.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstalldhet/barnetsrattigheter/natverkarnetsrattigheter.12238.html> [Hämtat 2020-03-20].
- Socialdepartementet (2014). *Uppdrag angående nationellt centrum för kunskap om våld och andra övergrepp mot barn*. Regeringsbeslut 2014-08-21, dr S2012/275/FST (delvis).
- Socialdepartementet (2015). *Uppdrag att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn*. Regeringsbeslut 2015-06-17, dnr S2012/275/FST.
- Socialdepartementet (2018a). *Uppdrag angående utvärdering av Barnahus*. Regeringsbeslut 2018-01-11, dnr S2018/00212/FST.
- Socialdepartementet (2018b). *Uppdrag avseende kompetensutveckling i psykiatrisk traumavård för anställda i barn- och ungdomspsykiatri*. Regeringsbeslut 2018-04-12, dnr S2018/02371/FS.

- Socialdepartementet (2018c). *Uppdrag om att stärka barnahusens kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck*. Regeringsbeslut 2018-06-28, dnr S2018/03927/JÄM.
- Socialdepartementet (2019). *Uppdrag att utvärdera Linköpings universitets arbete att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn*. Regeringsbeslut 2019-05-02, dnr S2019/02114/FST (delvis).
- Socialdepartementet (2020a). *Uppdrag att fördela utvecklingsmedel och ge kompetensstöd för arbete mot våld i nära relationer m.m.* Regeringsbeslut 2020-03-12, dnr S2020/01591/SOF (delvis).
- Socialdepartementet (2020b). *Uppdrag att digitalisera ett program för kompetensutveckling inom psykiatrisk traumavård för anställda i barn- och ungdomspsykiatri m.fl.* Regeringsbeslut 2020-04-30, dnr S2020/03862/FS (delvis).
- Socialstyrelsen (2012). *Kunskap om våld mot barn – behov av nationell samordning*. Rapport 2012-6-15.
- Socialstyrelsen (2014). *Uthlysning: Nationellt centrum för kunskap om våld och andra övergrepp mot barn*. Dnr 3.1-39020/2014.
- Socialstyrelsen (2015). *Nationellt centrum för kunskap om våld och andra övergrepp mot barn*.
- Socialstyrelsen (2020). *Barn och unga*. <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/> [Hämtat 2020-05-17].
- SOU 2014:49. *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete*. Betänkande av Nationella samordnaren mot våld i nära relationer.
- Stiftelsen Allmänna barnhuset (2020). *Om oss*. <http://www.allmannabarnhuset.se/om-oss/> [Hämtat 2020-05-17].
- Stockholms universitet (2020). *Barnrättscentrum* <https://www.jurfak.su.se/barnrattscentrum/> [Hämtat 2020-07-01].

Se till den som liten är

En utvärdering av det nationella kunskapscentrumet Barnafrid

Samhällets olika aktörer har ett gemensamt ansvar för att skydda barn. Linköpings universitet fick 2015 ett regeringsuppdrag att samla och sprida kunskap för att förebygga och motverka våld och andra övergrepp mot barn. Universitetet inrättade därför ett nationellt kunskapscentrum, Barnafrid, som riktar sig till yrkesverksamma som i sitt arbete möter barn och unga som utsatts för våld och andra övergrepp. I den här rapporten utvärderar vi på regeringens uppdrag arbetet som bedrivs inom Barnafrid.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vårdanalys) uppgift är att ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv följa upp och analysera hälso- och sjukvården, tandvården och omsorgen. Vårdanalys har patienternas och brukarnas behov som utgångspunkt i sina analyser. Myndigheten ska också verka för att samhällets resurser används på bästa sätt för att skapa en så god hälsa och patient- och brukarupplevd kvalitet som möjligt. Syftet är att bistå vården och omsorgen i att förbättra kvaliteten och effektiviteten – förbättringar som ytterst ska komma patienter, brukare och medborgare till del.

